

Japansko carstvo na prijelazu s 19. na 20. stoljeće

Sabo, Antonija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:383909>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

ANTONIJA SABO

**JAPANSKO CARSTVO NA PRIJELAZU
S 19. NA 20. STOLJEĆE**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

ANTONIJA SABO

JAPANSKO CARSTVO NA PRIJELAZU S 19. NA 20. STOLJEĆE

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: doc. dr. sc. Eva Katarina Glazer
Sumentor: doc. dr. sc. Mijo Beljo

Zagreb, 2024.

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad obuhvaća analizu japanske povijesti na prijelazu s 19. na 20. stoljeće, fokusirajući se na Meiji razdoblje i sve promjene koje su se dogodile u tome razdoblju. Rad je podijeljen u poglavlja koja opisuju povijest šogunata, naročito Tokugawa šogunata, te poglavlja koje detaljno opisuju Meiji razdoblje i sve reforme koje su se dogodile u gospodarstvu, vojsci, obrazovanju i društvu. Opisuje i sam ekspanzionizam Japanskog Carstva u to vrijeme.

Nakon uvodnog prvog poglavlja, drugo poglavlje opisuje šogunate, a kako je već i navedeno u prijašnjem odlomku, opisuje detaljnije Tokugawa šogunat. Govori o vladavini šogunata, kada je šogunat nastao, te od čega se sastoji njihova vlast. U radu se detaljnije opisuje šogunat Tokugawa te opisuje tijek njihove vlasti i događaje koji su doveli do pada Tokugawa šogunata, koji je naposljetku i doveo do Meiji razdoblja, odnosno do ponovne vlasti cara. U trećem poglavlju opisuje se vlast cara koji nije imao gotovo nikakve ovlasti za vrijeme šoguna, te se u ovome poglavlju opisuje promjena u ovlastima cara kada je započelo Meiji razdoblje. U četvrtome poglavlju opisuju se političke promjene te se govori o institucijama koje su stvorene, ali i o zakonima i ustavu koji su donešeni.

U petome poglavlju se opisuje vojni razvoj te se govori o tri prijelazne faze koje su se dogodile kako bi vojska prešla u modernu vojnu organizaciju. U šestome poglavlju detaljno se govori o gospodarskom razvoju, o promjenama koje su se dogodile u financijama i infrastrukturi, a opisuje se i koji su to ključni proizvodi koje su „uzeli“ od inozemnih stručnjaka kako bi modernizirali svoje gospodarstvo. Također se u ovome poglavlju razglaba i o nastanku zaibatsua koji se nazivaju još i „financijskom klikom“. U sedmom poglavlju opisuje se razvoj obrazovanja te koji je to novi sustav obveznog obrazovanja uveden. U osmome poglavlju opisuje se razvoj društva. Opisuje se od kojih klasa je sastavljeno japansko društvo.

Deveto poglavlje, i posljednje poglavlje ovoga rada, usmjereno je na japanski ekspanzionizam. Opisuje se kinesko-japanski rat, rusko-japanski rat te aneksija Koreje. Detaljno se opisuje njihov tijek, glavne bitke te naposljetku i završetak istih.

Ključne riječi: šogunat, Meiji razdoblje, ključne reforme, ekspanzionizam

INTRODUCTION

This thesis includes an analysis of Japanese history at the turn of the 19th to the 20th century, focusing on the Meiji period and all the changes that occurred during that period. The work is divided into chapters that describe the history of the shogunate, especially the Tokugawa shogunate, and chapters that describe in detail the Meiji period and all the reforms that took place in the economy, the army, education and society. It also describes the very expansionism of the Japanese Empire at that time.

After the introductory first chapter, the second chapter describes the shogunate, and as already stated in the previous paragraph, it describes the Tokugawa shogunate in more detail. It talks about the rule of the shogunate, when the shogunate was created, and what their government consists of. The paper describes the Tokugawa shogunate in more detail and describes the course of their rule and the events that led to the fall of the Tokugawa shogunate, which eventually led to the Meiji period, that is, to the return of the emperor. The third chapter describes the rule of an emperor who had almost no powers during the shogunate period, and this chapter describes the change in the emperor's powers when the Meiji period began. The fourth chapter describes the political changes and talks about the institutions that were created, but also about the laws and the constitution that were passed.

The fifth chapter describes the military development and talks about the three transition phases that took place in order for the army to transition into a modern military organization. In the sixth chapter, economic development is discussed in detail, the changes that have taken place in finance and infrastructure, and it is also described which are the key products that they "took" from foreign experts in order to modernize their economy. This chapter also discusses the emergence of the zaibatsu, which are also called the "financial clique". The seventh chapter describes the development of education and the new system of compulsory education introduced. The eighth chapter describes the development of society. It describes the classes that make up Japanese society.

The ninth chapter, and the last chapter of this paper, focuses on Japanese expansionism. The Sino-Japanese war, the Russian-Japanese war and the annexation of Korea are described. Their course, main battles and finally their ending are described in detail.

Key words: shogunate, Meiji period, key reforms, expansionism

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. VLADAVINA ŠOGUNA	2
2.1. ŠOGUNAT TOKUGAWA	3
2.2. RAZDOBLJE BAKUMATSU (1853. – 1868.)	4
2.3. BOŠINSKI RAT (1868.-1869.)	7
3. MEIJI RESTAURACIJA	8
3.1. ULOGA CARA	8
4. POLITIČKE INSTITUCIJE U RAZDOBLJU MEIJI	11
4.1. USPOSTAVA VLADE	11
4.2. MEIJI USTAV	12
4.3. KUĆA VRŠNJAKA (KIZOKU-IN)	14
4.4. TAJNO VIJEĆE (SUMITSUIN)	14
5. VOJNI RAZVOJ	15
6. EKONOMSKE REFORME	17
6.1. INOZEMNI STRUČNJACI I KLJUČNI PROJEKTI	19
6.2. UVOZ STROJEVA I INOZEMNO PARTNERSTVO	21
6.3. RAZVOJ ŽELJEZNICA	22
6.4. RAZVOJ ZAIBATSUA	24
7. RAZVOJ OBRAZOVANJA	28
8. RAZVOJ DRUŠTVA	30
9. JAPANSKI EKSPANZIONIZAM	31
9.1. KINESKO-JAPANSKI RAT (1894.-1895.)	31
9.2. RUSKO-JAPANSKI RAT (1904.-1905.)	35
9.3. ANEKSIJA KOREJE (1910.)	39
10. ZAKLJUČAK	43
11. LITERATURA	44

1. UVOD

Razdoblje šogunata pridonijelo je svojevrsne promjene za Japansko Carstvo, međutim ključne promjene dogodile su se u Meiji razdoblju koje je uslijedilo nakon pada Tokugawa šogunata. Nakon što je Japan otvorio granice drugim zemljama isto tako je otvorio vrata za mnoge promjene koje su druge zemlje „unijele“ unutar njihovih granica. Zato je razdoblje Meijija važno upravo zbog promjena u gotovo svim aspektima Japana. U ovom radu proći će se kroz svaki taj aspekt, a oni uključuju promjene u politici, gospodarstvu, vojsci, obrazovanju i društvu, ali isto tako će se objasniti i sam ekspanzionizam Japana. Kroz ovo istraživanje moći će se uvidjeti mnogi važni detalji i događaji koji su stvorili moderno Japansko Carstvo.

Cilj ovoga rada je pobliže i detaljno opisati svaku od promjena koje su se dogodile, na koji način su se dogodile te koliko su utjecaja imale ostale zemlje na razvoj Japanskog Carstva. Također će se objasniti ekspanzionizam Japana kroz tri glavna događaja: kinesko-japanski rat, rusko-japanski rat i aneksija Koreje.

2. VLADAVINA ŠOGUNA

Kako bismo mogli započeti s objašnjenjem vladavine cara Meijija, prvo trebamo krenuti od vladavine šoguna, a naročito od vladavine Tokugawa šogunata.

Šogunat nastaje 1185. godine pod vodstvom vođe pobjedničkoga klana Minamota, Joritoma Minamote, tijekom Gempejskog rata protiv klana Taire. Sam pojam šogunata možemo definirati kao stvarnu vojnu i civilnu vlast vojnoga zapovjednika, koji uz pomoć svojih vazala, tj. daimjoa, vlada zemljom. Prije šogunata vladao je car koji je imao samo simboličnu ulogu, no zapravo su vladale aristokratske obitelji. Takve obitelji su preko svojih regenata smještene u središte najvećega otoka Honshua. Prema autoru, one su vodile centralističku politiku te su u provincijama vladali preko civilnih guvernera šugo. Kako su sve više rasli, ne samo financijski, nego i socijalni problemi, tako je rastao i nemir u cijeloj zemlji. Problem je postajao veći jer civilni guverneri nisu imali nikakvu vojnu obuku niti vlastitu vojsku kojom bi smirili rastuće nezadovoljstvo. Tako je nastao novi ratnički sloj samuraja zvan buši čija je glavna uloga bila održavanje reda u zemlji.¹

Pošto su zapovjednici ratničkoga sloja težili i civilnoj vlasti, taj čin je doveo do pada aristokratske vladavine te do uspostavljanja bakufua – „vladavine pod šatorom“, no autor još navodi da je bakufu zapravo vojna diktatura. Proces razdvajanja započeo je kada se šogun počeo oslanjati na svoje daimjoe i njihove samuraje što je davalo feuldacima veliku moć i autonomiju. Taj proces je doveo do otežavanja funkcije šogunata jer su feudalci počeli stvarati svoja vlastita kvazikraljevstva. Tako je došlo do pobune cara Go-Daiga, koji nastoji vratiti carsku vlast tzv. Kemu restauracija, uz pomoć klana Ašikaga 1333. godine. No, vođa klana Ašikaga Takauchi iskoristio je cara te je preuzeo vlast 1336. godine.²

Vladavinu šogunata Ašikaga tijekom 14. i 15. stoljeća autor je opisao kao „nastavak slabljenja centralne šogunske vlasti i dekadencije samoga dvora, ali i sverastućega nezadovoljstva daimjoa koji su se odricali vlasti z Kyota.“³

¹ C. Totman, Povijest Japana, 2003, str. 87.

² B. Pasarić, 2010. Kratka povijest Japana, str. 105.

³ K. Kimer, Japan – Sengoku period, 2015., 56.

2.1. ŠOGUNAT TOKUGAWA

Nakon objašnjenja samog pojma šogunata, dolazimo do vladavine šogunata Tokugawa čiji tijek vladavine donosi poseban povijesni defekt. Autor navodi kako se feudalizam u Europi počeo raspadati početkom 17. stoljeća uvođenjem modernizacijskih reformi kao što su uvođenje birokracije, marginaliziranjem plemstva u političkome životu, centralizacija te uvođenje stajaće vojske, odnosno apsolutizam.⁴ No, Ieasu Tokugawa, iako je mogao provesti iste reforme kao i Europa nakon bitke kod Sekighare 1600. godine, to nije učinio. Smatrao je da su centralizacija i aristokracija dvora prije 12. stoljeća dovele do korupcije, pobune seljaka te do sukoba s ratnim bandama.

Vodeći se onim što je znao i pratio u Kini za vrijeme dinastije Ming, Ieasu je iskoristio metodu sličnu onoj Minamota Joritomoa 1185. godine, no on je u toj metodi uključio mnogo promjena. Tokugawa je odlučio da će on određivati koji će daimjo upravljati određenom provincijom. Naime, do toga zaključka je došao jer je uzrok pada prijašnjih šogunata bilo stvaranje autonomnih državica kojima su upravljali daimjoi koji nisu ovisli o šogunu. S time na umu, u bitnim provincijama postavio je one feudalce koji su bili uz njega u bitci kod Sekigahare. Feudalce koji su bili postavljeni nazvani su fudai daimjo, a ukupno ih je bilo 115. Ovim činom je Ieasu zadobio kontrolu nad velikim dijelom Japana.⁵ Naravno, bilo je i onih feudalaca koji su bili protiv njega, no takvi su se morali pokoriti te su dobili naziv tozama daimjo. Njih je bilo 105 i Ieasu ih je smjestio na perifernim provincijama otoka Kyushua i Shikokua. Autor navodi kako je novi naziv bahuan, umjesto već spomenutoga bakufua, označavao „vladavinu uz pomoć provincija“.⁶

Što se tiče Ieasuovih nasljednika, imao ih je mnogo, a koristio ih je za diplomatske i administrativne svrhe. Osim toga, stvoreno je još 20 sporednih obitelji koje su nosile naziv šinpan. Uloga šinpana prvotno je bila upravljanje bogatom nizinom Kanto, a takva ekonomska preraspodjela struktura dala je sigurnost za stabilnu vladavinu šogunata Tokugawa.⁷ Nakon njegove smrti 1616. godine pa sve do Meijijeve restauracije na funkciji šoguna bilo je četrnaest pripadnika dinastije Tokugawa.⁸

⁴ I. Goldstein, *Doba apsolutizma (17. stoljeće)*, 2008., str. 250.

⁵ B. Pasarić, 2010., str. 161.

⁶ M. B. Jansen, *The making of modern Japan*, 2000, str. 33.

⁷ Isto, 2000., str. 42.

⁸ B. Pasarić, 2010., str. 167.

2.2. RAZDOBLJE BAKUMATSU (1853. – 1868.)

Problemi šogunata Tokugawa koji su započeli u prvoj polovici 19. stoljeća i dalje se nastavljaju, no uz već postojeće probleme javljaju se i novi problemi. Spomenuti novi problemi odnose se na zapadnjačke sile koje žele utražiti svoje težnje imperijalizma na Dalekome istoku, što započinje nakon Prvoga opijumskoga rata koji je započeo 1839. godine i završio 1842. Američki nenaoružani brod poznat pod imenom „Morisson“ dolazi do Tokija od kojega plovi do juga Kyushua.⁹ Međutim, šogunat ni pod razno ne dopušta otvaranje svojih luka i granica nepoznatim stranim silama iako vlada strah upućen od britanske strane. Iako Britancima i Francuzima Japan nije bio od prevelike strateške važnosti jer je bio izoliran, SAD je na Japan gledao drugačijim očima. Nakon razvitka parnih brodova započela je prijemka potreba za učestalim ulaznjem u luke zbog ugljena te je SAD smatrao Japan savršenim mjestom zbog veličine Pacifika. Naravno, Amerikanci nisu planirali prijateljski ulazak u japanske luke s obzirom da su Japanci zatvorili sve luke strancima. Zbog tog postupka SAD je odlučio prisilno otvoriti granice Japana. Komodor Matthew Perry bio je zadužen za taj zadatak te je nakon gotovo osam mjeseci putovanja 8. srpnja 1853. godine napokon uplovio u Tokijski zaljev.¹⁰

Umire šogun Ieyoshi 27. srpnja 1853. godine, a na mjesto šoguna dolazi Ieasada, koji je vladao do 1858. godine. Nakon dolaska Perryja započinje razmjena pisama kojim su Amerikanci zahtijevali otvaranje granica pod prijetnjom da će doći do invazije. Nakon tog neuspjeha, Perry se vraća u SAD, no obećaje da će se vratiti sljedeće godine u Japan, a tako je i bilo. Zbog prijetnji Amerikanaca, u Japanu je izbio opći metež i panika. Šogun je po prvi put u povijesti zatražio savjet od carskoga dvora, nižih feudalaca i daimjoa kako ne bi dopustili ulazak stranaca unutar njihovih granica. Nakon godinu dana Perry je uplovio u Tokijski zaljev s dodatnim brodovima koji su bili naoružani američkim arsenalom 11. veljače 1854. godine.¹¹

Nakon mjesec dana sporenja sklopljen je sporazum u Kanagawi 31. ožujka iste godine, a sporazumom su propisane dvije luke za prihvaćanje američkih brodova – Shimoda i Hakodata. Nakon sklapanja ugovora i nakon što su prepustili Amerikancima bakufu odnosno šogunat, u Japanu se javlja političko nezadovoljstvo feudalaca i nižih samuraja. Osim dvaju luka koje su Amerikanci dobili, također su dobili i dodatne luke koje su mogli koristiti zahvaljujući konzulu

⁹ B. Pasarić, 2010. str. 198.

¹⁰ C. Totman, 2003., str. 301.

¹¹ A. D. Swale, *The Meiji Restoration: Monarchism, Mass Communication and Conservative Revolution*, 2009., str. 29.

Townsendu Harrisu i “Ugovoru o prijateljskim odnosima i trgovini”, a dobili su i povoljne carine od 5%.¹²

Istovjetne ugovore uskoro su Japanci potpisali s Velikom Britanijom, Rusijom, Nizozemskom i Francuskom. Japanci su poslali svoju prvu delegaciju u SAD 1860. godine gdje ih je primio predsjednik James Buchanan. U to vrijeme je u SAD-u započeo građanski rat, dok su u Japanu započele tenzije koje su sve više rasle te se, uz širenje tenzija, pogoršao odnos sa zapadnim silama. Pogoršenje odnosa sa zapadnim silama započeo je u provinciji Satsumi godine 1862. kada je ubijen britanski trgovac Charles Richardson. Razlog zbog kojeg je ubijen je taj što nije sišao s konja kako bi se poklonio daimjou Shimazuu Hisamitsuu. Nakon njegovog ubojstva Britanci su od Japanaca zatražili odštetu od 100 000 funti, no s obzirom da je Satsuma opstruirala s pregovorima, situacija se pogoršala. 1863. godine u kolovozu britanski su brodovi bombardirali glavni grad Satsume, Kagoshimu, te su Japanci uzvratili istom mjerom.¹³

Zanimljivo je da autor spominje da su svim napadnutim provincijama rukovodili tozama daimyoi te imajući to na umu, provincije su naslućivale da zapadne sile štite šogunat. Međutim, to nije bila istina. Pošto zapadne silu nisu bile upoznate s političkom situacijom u Japanu, nisu se planirali boriti na jednoj političkoj strani. No, došlo je do promjene kada je Velika Britanija 1865. godine započela gubiti pozdanje u suradnju sa šogunatom. S druge strane, Francuska je jedina europska zemlja koja je nastavila trgovati s bakufuom. Isto tako, japanske stranke koje su propagirale istrebljenje “barbara” shvatile su da je uzaludno boriti se protiv zapadnih sila te će im više koristiti ako budu vojno surađivali.¹⁴

Posljednjim šogunom postaje Joshinobu, poznatiji pod imenom Keiki, godine 1867. Međutim, početak njegove vladavine nije urodio plodom jer je izbilo opće nezadovoljstvo svih društvenih slojeva. No, autor navodi kako se treba postaviti pitanje zašto je započelo nezadovoljstvo, odnosno tko ga je pokrenuo kako bi došlo do pobune protiv šogunata.¹⁵

Autor određuje dvije glavne struje koje smatra glavnim pokretačima političkih promjena, a to je carski dvor, daimjoi i niži samuraji iz tozama područja.¹⁶ Prvotni proces fokusirao se na urušavanje odnosa između daimjoa i šoguna, odnosno ponovno je započelo udaljavanje daimjoa te su počeli stvarati kvazikraljevstva. Klanovi koji su započeli ovaj proces su klanovi Satsuma,

¹² B. Pasarić, 2010., str. 206.

¹³ M. B. Jansen, 2000., str. 303.

¹⁴ W. G. Beasley, *The Meiji Restoration*, 1972., str. 212.

¹⁵ W. E. Deal, *Handbook to Life in Medieval and Early Modern Japan*, 2006., str. 113.

¹⁶ A. D. Swale, 2009., str. 52.

Choshu i Tosa. Oni su donosili zakone koji su bili suprotni sa šogunatovim zakonima jer su imali dovoljno autonomije i slobode da to učine. Tu autor kao primjer zakona navodi ekonomsku i vojnu suradnju s Velikom Britanijom.¹⁷ Nakon ovog procesa slijedi drugi proces koji se orijentirao na sitno plemstvo i niže samuraje. Ovaj proces je bio daleko važniji od prvoga jer se tu radilo na kreiranju velike koalicije upravo protiv šogunata, a samim time je djelovao na višoj razini. Ta koalicija nadvladala je ovlasti daimjoa, a kako bi opravdali svoju inicijativu govorili su da to rade u ime cara. Antišogunatske stavove imali su mnogi politički aktivisti, a najpoznatiji su ishin-shishi (išin-šišin). Taj proces započeo je u provinciji Choshu kojeg su započeli niži samuraji koji su tamo preuzeli vlast, a to je 1866. godine prouzrokovalo reakciju šogunata. Provincija Choshu uspjela je pobijediti vojsku bakufua, a autor navodi da su došli do pobjede zbog “izrazite motiviranosti i stranoga naoružanja”. Svojom pobjedom su poslali drugim tozama poruku da krenu u vojnu akciju.¹⁸ Prije pobjede nad bakufuom između Satsuma i Coshua potpisan je vojni sporazum početkom godine 1866. Uvidjevši pobjedu Coshua i provincija Tosa se pridružila njihovoj koaliciji koja je nazvana Sacho savez. Satsumu su predvodili vođe Saigo Takamori i Okubo Toshimichi, Choshu provinciju je predvodio Kido Takayoshi, a Tosu Sakamoto Ryoma.¹⁹

Nakon što su provincije pobijedile šogunatsku vojsku dolazi do krize klana Tokugawa. 1866. godine umire šogun Iemochi te na prijestolje stupa Joshinobu. Isto tako, dolazi do smrti japanskog cara Komeija, a na prijestolje umjesto njega dolazi car Meiji, koji je imao tek petnaest godina. Kako bi smirio situaciju i riješio je, u lipnju 1867. godine odlazi u Kyoto kako bi stvorio dogovor s carskim provincijama.²⁰ Međutim, sastanak se raspao jer provincije nisu htjele pregovarati niti su htjele ikakav kompromis, osim klana Tose. Klan je šogunu dao mogućnost da postane predsjednik vlade ako podnese ostavku s mjesta šoguna. Joshinobu 19. studenoga 1867. stupa sa mjesta šoguna, no ostale provincije, Satsuma i Coshu, nisu htjele da bude predsjednik vlade. One su tražile da šogunat Tokugawa nestane iz političkog života. 9. prosinca 1867. godine objavljen je dokument u kojem piše da se vlast vraća caru, odnosno dolazi do Meijijske restauracije. Nakon donošenja dokumenta, šogunat prestaje postojati iako su sljedebenici šogunata i dalje imali moć bez obzira što se šogunat službeno raspao.²¹

¹⁷ M. Cohen, *The political process of the revolutionary samurai: a comparative consideration of Japan's Meiji Restoration*, 2014., str. 146.

¹⁸ Isto, 2014., str. 151.

¹⁹ M. B. Jansen, 2000., str. 309.

²⁰ B. Pasarić, 2010., str. 213.

²¹ A. D. Swale, 2009., str. 59.

2.3. BOŠINSKI RAT (1868.-1869.)

Nakon što je bivšem šogunu Joshinobu oduzeta zemlja njegovi sljedbenici, predvođeni provincijama Aizom i Jozaijem, su organizirali svoju vojsku od 10 000 ljudi. Kada je Joshinobu shvatio da su ga carske snage u potpunosti odbacile preuzeo je zapovjedništvo nad organiziranom vojskom, a 27. siječnja 1868. godine se sukobljava kod Tobe-Fushime s carskom vojskom.²² Iako su očekivali pobjedu nad carskom vojskom jer su bili brojniji poraženi su te su se morali povući. Nakon što je carska vojska pobijedila mnogi klanovi su se odlučili priključiti carskoj strani, na primjer klanovi Jodo i Chu. Ipak, gledajući s pozitivne strane, šogunate su strane sile i dalje smatrale legitimnim političkim tijelom, a naročito Francuska. No, bilo je evidentno da carske trupe preuzimaju de facto kontrolu nad zemljom.

Nakon prve pobjede nad šogunatskom trupom, carske trupe su i dalje nastavljale svoju borbu. Tako su krenule prema Edo predvođene Saigom Takamorijem te su 29. ožujka 1868. porazile šogunatske trupe kod Koshu-Katsunume, dok se u svibnju iste godine nije predao i Edo.²³ Kada se predao Joshinoba, stvorena je koalicija između sjevernih provincija, a u toj koaliciji nalazile su se i provincije Aizu, Sendai i Nagaoka. No, koalicija nije predugo trajala jer se u listopadu dogodila bitka kod Aizua gdje je pobijeđena, a već se 12. studenoga raspala. Nakon gubitka, ostali dijelovi koalicije povukli su se na otok Hokaido gdje ih je predvodio Enomoto Taeaki. Tamo su organizirali vlastitu republiku Ezo, međutim 27. lipnja 1869. godine predaje se carskoj vlasti. Bošinski rat je napokon završio 1869. godine s ukidanjem šogunata, a time je završilo dugoročno i nadasve važno razdoblje japanske povijesti koje je trajalo gotovo 700 godina.²⁴

²² W. G. Beasley, 1972., str. 296.

²³ M. B. Jansen, 2000., str. 64.

²⁴ Isto, 2000., str. 65.

3. MEIJI RESTAURACIJA

Nakon što smo objasnili sam početak i kraj šogunatskog razdoblja, sve događaje koje su bili važni za tijek i povijest Japana tijekom šogunata, dolazimo do Meijijsve restauracije na kojem se ovaj rad i temelji.

Početak Meiji ere i početak japanskog puta modernizacije, započeo je kada je 16-godišnji car Mutsuhito odabrao ime Meiji za svoju vladavinu. To je razdoblje započelo s padom Tokugawa šogunata i dovelo je do transformacije Japana iz feudalne nacije u modernu industrijsku državu. Japan je izašao iz razdoblja Meiji s parlamentarnim oblikom vlasti i kao svjetska sila putem vojne ekspanzije u inozemstvu. Meijijsv režim prvo je započeo kao savez između Satsume i Choshua, dviju domena odgovornih za svrgavanje Tokugawa šogunata, uz potporu Tosa i Hizen domena. Satsuma i Choshu suočili su se s teškim zadatkom nametanja i održavanja nacionalnog jedinstva. Od siječnja 1868. do lipnja 1869. nova Meiji vlada bila je uključena u građanski rat s rascjepkanim Tokugawom i disidentskim snagama. Snage Tokugawe na kraju su poražene, a bivša prijestolnica šogunata Edo preimenovana je u Tokio i određena kao nova nacionalna prijestolnica.

3.1. ULOGA CARA

Carevi u ranom modernom Japanu bili su disfunkcionalni, a carski dvor u Kyotu preživio je zahvaljujući šogunovoj velikodušnosti. Šogun je bio jedini vladar ujedinjene zemlje, a lokalni vladari bili su mu podvrgnuti te su mu morali plaćati danak. Međutim, u ovom sustavu car nije imao političku moć i živio je povučeno u staroj prijestolnici. Tokugawa šogun je 1615. odredio da se car i dvor ograniče na kulturne, ceremonijalne i vjerske aktivnosti, jer su to bila jedina pitanja za koja su bili nadležni.²⁵

Međutim, već sredinom devetog stoljeća politički autoritet cara već je počeo slabiti. Stvarna politička moć prvo je pala u ruke plemića Fujiwara, a potom, krajem dvanaestog stoljeća, u ruke samuraja. Ovo se stanje nastavilo, usprkos kratkim iznimkama, sve do Meiji restauracije 1868. Ponovno se mijenjao stvarni vladar zemlje i još je jednom car zauzimao više politički položaj bez gubljenja svog simboličkog i vjerskog značaja. Sedamsto godina samurajske vladavine učinilo je da car gotovo potpuno nestane iz svijeta političkih zbivanja. Kad je

²⁵ B. T. Wakabayashi, *Imperial Sovereignty in Early Modern Japan*, 1991., str. 28. – 29.

američki admiral Perry zahtijevao da Japan otvori svoja vrata vanjskoj trgovini, mislio je da je šogun Tokugawa kralj Japana i nije shvaćao da postoji i car. Čak je i Ito Hirobumi, jedan od vođa Meijija restauracija i središnja figura u uspostavljanju Meiji ustava, priznao u pismu svome ocu da nije znao za postojanje cara. Preuzimanje političke vlasti od strane samurajske klase značilo je pojavu nove ideologije. Njihova je bila ideologija moći, a kako bi vladali cijelom zemljom, samuraji su cara sveli na ulogu figuranta. Izdvajanje cara imalo je utjecaja i na javno područje naročito kada je išao u inspekciju 1881. godine.“²⁶

Nakon što je careva povorka prošla, narod je pušten na ulicu. Oni koji su se klanjali s obje strane ulice prevrtali su se jedni preko drugih u žudnji da zgrabe kamenčiće kojima je put bio prekriven. Vjerovali su da će ti oblutci po kojima je car hodao donijeti njihovim obiteljima blagostanje i obilnu žetvu. Ljudi su ispred jedne od svojih kuća sagradili žrtvenik od blanjanog drveta. Dočekali su cara prinoseći kolač od riže i očišćenu rižu na oltar. Ovaj način dobrodošlice caru identičan je načinu na koji su obični ljudi dugo dočekivali duhove predaka i kamije s rižinih polja u svojim selima. Primili su cara kao marddo-kamija, kamija za čiji su se posjet nadali da će im donijeti velike usjeve i sreću.²⁷

Prije Meiji restauracije, car je običnim ljudima bio vjerski simbol povezan s utopijskim vizijama. Sa stajališta vladine politike, funkcija carskih obilazaka bila je ujediniti naciju iskorištavanjem vjere ljudi u cara kao vjerski simbol. Do određenog stupnja ova je politika bila uspješna. Turneje su privlačile ljude caru i jačale vjeru u njegovu svetost. Ta vjera, međutim, nije bila dovoljna da ih mobilizira za brzu modernizaciju cijele zemlje. Na temeljima pučke vjere u cara prožetog dobrotvornim i moćnim duhom, vlada je podigla i institucionalizirala ideologiju nacije kao obitelji. Također se čini, posebno u prvom slučaju, da su ljudi smatrali cara vjerskim simbolom. Drugim riječima, car nije bio samo jedan car u očima naroda. Svaka je osoba imala svog svetog cara, a svi su vodili samo jednoj osobi – caru. Dakle, ako ga se Tokugawa vlada čak i pokuša riješiti, stabilnost će na kraju opasti i legitimitet šogunata uskoro će biti doveden u pitanje. Također iz povijesnog iskustva možemo vidjeti da je, kada se počeo dovoditi u pitanje legitimitet šogunata, jedini izvor legitimiteta i ono što se željelo poštovati bio je car. Ovo je bio ključni dio slogana koji su koristili Meiji revolucionari. Cilj obnove Meijija, kako je glasio slogan tog vremena, bio je stvaranje “bogate zemlje i jake vojske” (fukoku kydhei), a sredstvo je bilo korištenje zapadne znanosti i tehnologije.²⁸

²⁶ M. Koichi, *The Emperor of Japan: A historical study in Religious Symbolism*, 1979., str. 526. – 538.

²⁷ Isto, 1979., str. 550.

²⁸ Isto, 1979. str. 539.

Da bi se to postiglo, pokrenute su društveno-političke promjene koje su bile malo manje od revolucionarne. Uz te promjene, bila je potrebna snažna ideologija koja bi mogla ujediniti ljude i potaknuti ih da svoju energiju posvete izgradnji nove nacije. Korištena ideologija bila je nacija kao obitelj ili kućanstvo. Domaćinstvo su činili ljudi iz Japana, a otac je bio car. Ustav iz 1889. iznio je svoje temeljno načelo u dva članka: u prvom članku navodi se da će japanskim carstvom vladati i upravljati niz careva neprekinut za vjekove, dok se u trećem članku navodi da je car svet i nepovrediv.²⁹

Cilj onoga što je zapravo bila revolucija odozgo bio je obnoviti drevnije „prave“ odnose između suverenika i podanika, tvrdeći da je carski dvor u Kyotu legitimna vlada Japana. Godine 1890. vlada je u ime cara donijela Carski reskript o školstvu koji je naglašavao konfucijanske vrline odanosti i sinovske pobožnosti, kao i svetost cara. To je također bilo u paraleli s idejom obiteljske nacije. Kako su djeca morala poštovati oca, tako je i narod morao poštovati i slušati cara. To je rezultiralo vjerom u cara i pomoglo je naciji da se ujedini, a također je ojačalo izgradnju ideje o naciji koja ima pozitivne rezultate. Kao rezultat toga, u eri Meiji vjera u duh cara ostala je jaka. Tako je car pomogao Meiji vladi da osigura da su ljudi prihvatili njihovu politiku.³⁰

Ne kao kasniji carevi, ali car Meiji također nije bio stvarna osoba koja je upravljala stvarima, ali se funkcija cara značajno promijenila tijekom njegova vremena. Car se kao politički autoritet vratio nakon stotina godina samurajske vladavine. Vjerski značaj cara postao je još jači nakon što je vlada počela razdvajati budizam i šinto, stavljajući veći naglasak na šinto i rušeći hramove koji su uglavnom bili šinto-budistički hramovi. Ono što je vrlo zanimljivo, ako posjetite šintoističko svetište koje nije budistički hram, to je svetište izgrađeno nakon Meiji revolucije. Sa šintoističkom državom, cilj je bio iskoristiti carevu vjersku moć kako bi on postao ideološki simbol koji ujedinjuje cijelu naciju.³¹

²⁹ Y. Khan, *Inoue Kowashi and the Dual Images of The Emperor of Japan*, 1998., str. 215.

³⁰ Isto, 1998., str. 215.

³¹ Isto, 1998., str. 551.

4. POLITIČKE INSTITUCIJE U RAZDOBLJU MEIJI

4.1. USPOSTAVA VLADE

Godine 1868. formirana je carska vlada, koja se sastojala od revolucionarnih skupina carskog dvora i domena Satsuma, Choshu i Tosa. Najviše položaje držali su dvorski plemići Iwakura Tomomi i Sanjo Sanetomi te nekoliko drugih daimyoa koji su podržavali reformu društva. Službenici srednje i niže klase kao što su Okubo Toshimichi, Saigo Takamori, Kido Koin i drugi, uključujući zapadne stručnjake kao što su Okuma Shigenobu, Eto Shimpei i Yokoi Shonan, preuzeli su inicijativu u oblikovanju vladine politike.³²

Njihovi su ciljevi bili vrlo jednostavni, te zacrtani u Carskoj prisezi iz 1868., odnosno u Poveljskoj prisezi. Tim se dokumentom nova vlada obvezala na sazivanje skupštine i “javnu raspravu” o državnim pitanjima, jedinstvo “svih visokih i niskih staleža” u promicanju narodnog blagostanja, napuštanje “apsurdnih običaja iz starih vremena” i usklađenost s „načelima međunarodne pravde” te pokušaj “traženja znanja iz cijeloga svijeta”. Poveljska prisega samo je usput spomenula nadolazeće promjene koje su prvo dovele do predaje registara domena (hanseki-hokan) 1869. godine, što je značilo da su daimyoi postali carski namjesnici zemalja koje su držali u feudu, a zatim do potpunog ukidanja domene (haihan) 1871 godine.³³

Dana 15. kolovoza 1869. središnja je vlada dodatno reorganizirana davanjem visokog statusa Vjerskom vijeću (Jingikan) uvođenjem novog sustava sudskih razina i jačanjem izvršne vlasti (Dajokan, tj. Državno vijeće), zajedno sa smanjenjem broja članova. Najvišu dužnost, ministra desnice (Udaijin), dobio je Sanjo Sanetomi nakon kojeg su uslijedila tri velika vijeća (Dainagon); ti su položaji u početku pripadali dvojici dvorskih plemića Iwakuri Tomomi i Tokudaijiu Sanenori te jednom bivšem daimyou Nabeshimi Naomasuu od Hizena. U prosincu 1869. i studenom 1870. još su dva dvorska plemića i vijećnika (Sangi) imenovana na ovu dužnost, a svi su bili samuraji. Šest ministarstava bilo je odgovorno za Državno vijeće: civilna pitanja, financije, rat, pravosuđe, carsko kućanstvo i vanjski poslovi. Obično su ih predvodili carski prinčevi, dvorski plemići ili daimyoi, ali općenito su bili predstavnici samuraja.³⁴

Osnovna politika Meiji vladavine navedena je u Povelji zakletvi (Gokajo no Goseimon), koju je car Meiji predstavio dvorskim plemićima i daimyou 6. travnja 1868. godine. Prvi članak pozdravlja sudjelovanje domena u vladi, a nova struktura vlade naknadno je otkrivena u

³² P. Duus, *The Rise of Modern Japan*, 1976., str. 74.

³³ W.G. Beasley, *The Meiji Restoration*, 1972., str. 325.

³⁴ Isto, 1972., str. 335–337.

„Dokumentu o strukturi vlade“ koji je donešen u lipanju 1868. godine. Peti članak ovog dokumenta navodi da će „svaki fu, han i ken dati predstavnike (koshi) koji će služiti kao delegati.“ Uspostavit će se savjetodavno tijelo koje će omogućiti otvorenu raspravu o javnom mnijenju. Sedam tijela poznatih kao kan stvoreno je unutar Državnog vijeća. Jedan od njih, Giseikan, koji je služio kao zakonodavno tijelo sustava, sastojao se od Jokyokua, odnosno gornjeg doma, koji je donosio odluke i od savjetodavnog tijela Gekyokua, odnosno donjeg doma. Donji dom se sastojao od jednog do tri predstavnika iz svake fu, ken i domene. Gornji dom je osigurao sudjelovanje svake domene u vladi, no uklanjanje ovlasti domena bio je nužan prvi korak prema centralizaciji moći. Naime, bilo je jasno da Japan ne može postati moderna država bez centralizirane strukture vlasti. Titule dvorskog plemstva i daimyoa su ukinute i zamijenjene titulama iz novostvorenog plemstva. Nakon reforme ukidanja feudalnih posjeda uslijedila je još jedna važna reforma poreznog sustava. Stvaranje novog poreznog sustava može se smatrati najvažnijom gospodarskom reformom 1870-ih. Značenje novog poreznog sustava nadilazilo je osiguranje prihoda, jer je promijenio ekonomski odnos pojedinačnih zemljoposjednika prema državi i međusobno. Rečeno je da su porezi i državni proračuni postali dva najspornija politička pitanja Meiji ere.³⁵

1868. vlada je u skladu s odredbama Povelje prisege uspostavila dvodomnu „Nacionalnu zastupničku skupštinu“ zvanu Kogisho. Skupština se sastojala od dva doma i bila je imenovana, a ne birana, ali je imala zakonodavnu vlast.³⁶

4.2. MEIJI USTAV

Prema autoru Japan je prva nezapadna zemlja koja je usvojila moderni ustav. Japanska vlada je krenula u izradu ustava iz sljedećih razloga. Prvi razlog je „iz inozemstva“, a ne „odozdo“, a to je da napredne zapadne nacije imaju ustave, stoga je ustav samorazumljiva potreba za „bogatu zemlju, jaku vojsku“. Ustav je također bio i simbol civilizacije. Velike sile su zauzele stav da ne mogu potpisati istovrijedan ugovor sa zemljom koja nema ustav i koja ne štiti prava svojih građana. Drugi razlog je taj da je vlada došla do spoznaje kako je ljudima potrebno dati odgovarajući status. Međutim, nužan preduvjet za sustav u kojem će narod sam vladati bila je vanjska sigurnost i određeni stupanj zrelosti u poznavanju naroda, a budući da je Japanu nedostajalo oboje, bilo je potrebno stvoriti sustav u kojemu kralj i narod dijele vlast. Treći

³⁵ K. Shinichi, *The Political History of Modern Japan: Foreign Relations and Domestic Politics*, 2018., str. 24–25.

³⁶ A. Gordon, *A Modern History of Japan*, 2013., str. 79.

razlog bila je potreba za stvaranjem okvira u kojem je vršenje vlasti institucionalizirano, a različite snage unutar Meiji vlade mogle bi surađivati.³⁷

Vjerovanje u božansko podrijetlo bilo je dio kompleksa tradicionalističkih osjećaja koji su bili rašireni u japanskom društvu. Stoga je bilo potrebno pronaći ustavnu formulu koja bi pomirila zapadne norme s japanskom imperijalnom tradicijom ako se željela postići najveća prednost. Početkom 1882. godine dogovoreno je da se ovaj zadatak povjeri Itou, koji će posjetiti Europu kako bi proučavao zapadne modele. Ito je u ožujku 1884. godine, nakon svog povratka iz Europe, osnovao Institucionalni istraživački biro (Seido Torishirabekyoku) unutar carskog dvora.³⁸

Nakon toga, počeo je promicati uvođenje raznih institucija, poput sustava carskog kućanstva (koshitsu) i pera (kazoku). Dodatno je ojačao temelje carskog kućanstva donošenjem Zakona o carskom kućanstvu (Koshitsu Tenpari) i postavljanjem prirode imovine carskog kućanstva. One su imale za cilj učiniti carsko kućanstvo imunim na utjecaj novog zakonodavstva. Najznačajnija karakteristika Ustava Japanskog carstva, odnosno Meiji ustava, bila je da je car osobno posjedovao potpunu vlast: kontrolirao je i provodio prava suvereniteta (tochiken), donosio zakone uz „pristanak“ parlamenta, postavljao i smjenjivao civilne i vojne dužnosnike, davao i sankcionirao zakone, određivao ustroj vojske i mornarice, imao vrhovno zapovjedništvo (tosuiken) nad njima, mogao objavljivati rat, sklapati mir i sklapati ugovore, proglašavati izvanredno stanje, dodjeljivati plemićke naslove, ordene i druge počasti, te dati amnestiju i pomilovanja.³⁹

Ovlasti Zastupničkog doma, nominalno namijenjene odražavanju mišljenja javnosti, također su bile ograničene. Dom vršnjaka stvoren je kako bi se spriječilo donošenje neželjenih zakona. Državni ministri nisu bili odgovorni Saboru nego caru. Također, najvažnija ovlast dana Saboru je pravo nadzora proračuna koje se nije protezalo na “već utvrđene izdatke” na temelju ustava. U slučaju da Sabor ne donese proračun, Vlada je mogla izvršiti proračun prethodne godine. Što se tiče Carske dijete, ona je osnovana na temelju dva doma s jednakim ovlastima. Povijest Gornjeg doma povezana je s položajem cara. Da bi se podržao car i postojanje monarhije, bilo je potrebno očuvati nasljeđe plemstva. Stoga je, za razliku od Zastupničkog doma (Shugiin), koji se birao, članstvo u Domu lordova bilo nasljedno.⁴⁰

³⁷ Isto, 2013., str. 46.–47.

³⁸ J. W. Hall, *The Cambridge History of Japan*, 2008., str. 659–660.

³⁹ K. Shinichi, *The Political History of Modern Japan*, 2018., str. 50.

⁴⁰ Isto, 2018., str. 51.

4.3. KUĆA VRŠNJAKA (KIZOKU-IN)

Prema članku 34. Ustava Dom lordova sastavljen je od članova carske obitelji, članova plemićkih obitelji i članova carskog kućanstva. Zastupnički dom predstavlja opću populaciju, dok Dom lordova predstavlja one koji se po svom obiteljskom podrijetlu, obrazovanju ili bogatstvu nalaze u višim slojevima društva. Dom lordova se ne raspušta kao Zastupnički dom, niti se u njega biraju svi članovi odjednom, već je trajno konzervativno tijelo i ima zadatak pošteno i razborito obuzdavati Donji dom, te uvijek stajati po strani od stranačkih trzavica. Od raznih institucija Meiji ustava, Dom lordova, zajedno s Tajnim vijećem, bio je najviše kritiziran, a njegovi reformski prijedlozi uvijek su bili političko pitanje.⁴¹

4.4. TAJNO VIJEĆE (SUMITSUIN)

Tajno vijeće je kolegijalno tijelo koje je izravno odgovorno caru i odgovara na njegove savjete o važnim državnim pitanjima. Osnovan je 1888. godine za odlučivanje o ustavu i postao je ustavno nužno tijelo donošenjem Ustava, a sastojao se od jednog predsjednika, jednog dopredsjednika i 24 savjetnika imenovanih iz reda muškaraca starijih od 40 godina. Osnivanju Tajnog vijeća kao ustavnog tijela protivili su se neki zagovornici, ali Hirobumi Ito kaže da je osnovano iz sljedećih razloga: zbog postojanja nadležnog tijela kao bedema protiv promjena Ustava, zbog potrebe za savjetnikom u carevom odlučivanju u sukobima između Kabineta i dva doma Parlamenta te zbog ograničavanja monopola vlade ili parlamenta.⁴²

⁴¹ T. Momose, *Shōwa-sen zenki no Nihon seido to jittai (Japan in the Showa Prewar Period: Institutions and Realities)*, 1990., str. 37.

⁴² Isto, 1990., str. 38.

5. VOJNI RAZVOJ

Vojska je bila prvo područje velikih strukturnih promjena, prvo koje je usvojilo zapadne organizacijske obrasce i prvo koje je angažiralo strane savjetnike. Vojska i mornarica brzo su postale najveće organizacije u Japanu, a njihova potražnja za resursima djelovala je kao glavni poticaj u razvoju drugih sustava, od zaibatsu industrije do univerzalnog obveznog obrazovanja. Državno ulaganje u privatne industrije kako bi se pomoglo vojnoj ekspanziji zemlje rezultiralo je osnivanjem kompanija kao što su Mitsubishi, Mitsui i Sumitomo, koje postoje i danas.⁴³

Tri su faze prijelaza na modernu vojnu organizaciju. Prva faza, koja je trajala od 1853. do 1870. godine, bila je dugotrajno razdoblje eksperimentiranja s novim oblicima i uključivalo je velike varijacije među velikim brojem organizacija. U drugoj fazi od 1870. do 1878. godine, središnja vlada uspostavila je jedinstveni, centralizirani organizacijski model za vojsku i mornaricu. Obje institucije prošle su kroz intenzivnu organizacijsku izgradnju, koja se fokusirala na unutarnje strukture i procese. U trećoj i posljednjoj fazi koja je trajala od 1878. do 1890. godine pozornost je preusmjerena na načine na koje je vojska djelovala u političkom i društvenom okruženju, s obzirom na osiguranje opskrbe potrebnim resursima i povećanje autonomije i učinkovitosti vojske.⁴⁴

Ukidanje službene zabrane izgradnje ili kupnje brodova velikih razmjera 1853. godine označilo je početak dva desetljeća vojne mobilizacije za Japan. Vojna mobilizacija je u početku bila potaknuta strahom od zapadne invazije. Za Japan je glavna prijetnja zapadnih sila dolazila s mora. Za mornaricu zapadnog tipa nije postojala organizacija koja bi obavljala tu funkciju, a koja bi se mogla oduprijeti pokušajima transformacije prema novom modelu ili se suprotstaviti stvaranju suparničke organizacije.⁴⁵

Postojao je široko rasprostranjen dogovor unutar Meiji elite da Japan mora postati vojno i ekonomski moćna nacija da bi ga se smatralo u istom rangu sa zapadnim silama. Međutim, postojalo je veliko neslaganje oko toga kako bi se to trebalo postići. Tradicionalisti predvođeni Saigom Takamoriem tvrdili su da bi samuraji trebali činiti jezgru nove vojske, dok je većina smatrala da bi samuraji trebali biti manjina. Saigo je također poticao ekspediciju protiv Koreje i tvrdio da bi to iznudilo unutarnje jedinstvo koje je tražila vlada. Samuraj iz Satsume okupio je jaku vojsku nezadovoljnih južnih samuraja. Godine 1877., djelujući kao vođa, Saigo je poveo pobunu protiv tokijske vlade, koja je postala poznata kao Satsuma pobuna. Nova narodna

⁴³ M. Mehl, *History and the State in Nineteenth-Century Japan*, 1988., str. 74.

⁴⁴ Isto, 1988., str. 74.

⁴⁵ H. Jones, *Live Machines: Hired Foreigners and Meiji Japan*, 1980., str. 56.

vojska je izvedena kako bi ugušila žestoku pobunu, koju je narodna vojska relativno lako pobijedila. Vlada je pozvala više trupa nego što je u stvarnosti bilo potrebno da se pokaže naciji učinkovitost novog sustava i osigura pobjeda. Omura Masajiro, šef Ministarstva rata u to vrijeme, je vjerovao da vlada treba osigurati domaći poredak i kada se to postigne, zapadne sile bi bile prisiljene smatrati Japan silom i tako raskinuti ponižavajuće neravnopravne ugovore.⁴⁶

Do 1880-ih, i vojska i vlada su se složile da njezina neovisnost znači mogućnost traženja prava i privilegija na azijskom kontinentu, kao što to čine zapadne sile. Točnije, „neovisnost“ Koreje od Kine i njezina kontrola bila je pokretačka snaga kinesko – japanskog rata 1895. godine, borbe između Kine i Japana za kontrolu nad Korejom o kojem će se više govoriti u drugim poglavljima.

⁴⁶ M. Mehl, 1988., str. 77.

6. EKONOMSKE REFORME

Vlada je prvenstveno bila odgovorna za postavljanje temelja potrebnih za gospodarski razvoj. Industrijski uzlet nije bila samo uloga koju je preuzela država, već i veza između privatnog i javnog sektora. Ovaj poseban odnos između države i privatnih poduzeća ostao je obilježje japanskog gospodarstva do danas. Odnos državnog i privatnog poduzetništva rekonstruiran je unutar nacionalnog okvira tijekom ranog Meiji razdoblja i ta je dosljednost odigrala ključnu ulogu u gospodarskom razvoju Japana.⁴⁷

U prvih petnaest godina razdoblja Meiji, vlada je radila na razvoju društvene i industrijske infrastrukture. Mnogo se ulagalo u javne radove kao što su željeznice, pomorstvo, komunikacije, luke, svjetionici, itd. Meiji vođe su također uložile visok postotak nacionalnog prihoda u uvoz zapadne tehnologije i stručnost u postavljanju modernih tvornica. Nije bilo privatnih poduzetnika koji su imali kapital ili samopouzdanje za ulazak u razna područja telegrafa i željeznice. Bez izravnih ulaganja vlade, temeljna odrednica japanske modernizacije ne bi se razvila tako brzo kao što se razvila.⁴⁸

Japan se razvijao na način koji je uključivao karakteristike dualne ekonomije, s razlikama između tradicionalnog i modernog sektora. Tradicionalni sektor odnosi se na poljoprivredu i dominirao je gospodarstvom prva dva desetljeća razdoblja Meiji. Ne samo da je zapošljavao najveći postotak radne snage, nego je također osiguravao najviše prihoda za vladu, u obliku poreza na zemlju. Provedbom Zakona o zemljišnoj reformi iz 1873. godine, uvođenjem novih sorti riže i uspostavom obrazovnog centra za poljoprivredu, gospodarstvo je doživjelo impresivnu stopu rasta od 2% godišnje u razdoblju od 1870. do 1900. godine. Nakon Meiji obnove seljaci su postali vlasnici zemlje koju su obrađivali za feudalce pod starom vladom. Plaćanje poreza na zemlju u valuti zamijenjeno je prisilnim radom i plaćanjem u proizvodima zemlje. Gospodarska transformacija Japana u Meiji razdoblju u početku je postignuta subvencioniranjem poljoprivredne industrije i iskorištavanjem seljačkog stanovništva. To je bio jedini održivi izvor državnih prihoda, jer bi oporezivanje teške industrije i zaibatsua u ovoj ranoj fazi razvoja bilo kontraproduktivno za cijelo gospodarstvo.⁴⁹

⁴⁷ K. Latourette, *History of Japan* (The MacMillan Company, 1957., str. 136.

⁴⁸ Isto, 1957., str. 136.

⁴⁹ Isto, 1957., str. 136.

Zbog nedostatka prirodnih resursa, Japan je uspio iskoristiti veliku potražnju za svilom u Europi. Sve do kraja devetnaestog stoljeća sirova svila predstavljala je 40% ukupnih prihoda Japana od izvoza. Isto tako, čaj je bio još jedna roba koju je Japan uvelike izvezio. Inozemna potražnja za svilom i čajem stoga je potaknula poljoprivredni rast, što je zauzvrat dovelo do većih prihoda za koje je vlada ulagala u industrijski razvoj. Prihodi od izvoza u Japan iskorišteni su za kupnju stranih strojeva. Do kraja razdoblja Meiji Japan je bio vodeći među svim zemljama izvoznicama proizvedene svile. Popratni učinci trgovine svilom bili su posebno uočljivi u industriji pamuka. Početna motivacija za uvođenje i širenje zapadne tehnologije u industriji pamuka bila je prekinuti njezinu ovisnost o uvozu zapadnih tekstilnih proizvoda. Cilj i javnog i privatnog sektora bio je postići situaciju u kojoj bi se strani prihodi koristili za financiranje uvoza kapitalnih dobara, a ne za potrošna dobra. Na kraju prvog desetljeća Meiji u Japanu je bilo manje od 10 000 pamučnih vretena, no u drugom desetljeću ta je brojka porasla na 100 000. Tako je do kraja Meiji ere Japan bio svjetski vođa u tekstilnoj industriji. Japan je uspio uvesti stranu tehnologiju, zatim izvršiti prilagodbe i inovacije kako bi izgradio svoju industriju te kako bi postao konkurentan u svijetu.⁵⁰

U novije vrijeme možda je najizrazitiji karakterističan utjecaj japanske ekonomije na Zapad bila konkurencija i konačna pobjeda koju su Japanci izveli upravo u područjima očiglednih komparativnih prednosti Zapada: švicarski satovi, britanski motocikli, zapadnoeuropski/američki automobili, a glazbene instrumente prestigli su japanski proizvodi. Kao što je navedeno u vezi sa svilom i pamukom, korijeni ovog fenomena sežu u razdoblje Meiji.⁵¹

S rastom međunarodne trgovine, prirodno su se pojavile banke. U početku je vlada Meiji eksperimentirala s raznim uređajima, a 1873. godine uspostavila je nacionalni bankarski sustav po uzoru na SAD. Japanu je također bio potreban jak financijski sustav, jer je bio iscrpljen iz svoje valute zbog nejednakih ugovora sa Zapadom. Banke i nacionalna riznica bile su u nesigurnom stanju. Godine 1881. vlada je bila prisiljena organizirati središnju banku, kasnije poznatu kao Banka Japana. Nadalje, za pomoć u trgovini i razmjeni, osnovana je sekundarna institucija pod nazivom Yokohama Specie Bank. U tom razdoblju uvedena je i poštanska štedionica. Tijekom razdoblja Meiji bankovni sustav konačno je poprimio oblik čije su glavne

⁵⁰ R. Chang, *Historians and Meiji Statesmen*, 1970., str. 184.

⁵¹ Isto, 1970., str. 184.

značajke postavile temelj modernom japanskom bankarskom sustavu. Godine 1894. osnovane su poljoprivredne i industrijske banke za financiranje poljoprivrednika i proizvođača.⁵²

Kako su se razvijale trgovina i financijske institucije, došlo je do poboljšanja u prijevoznim sredstvima. U Japanu se povećala uporaba i izgradnja parobroda. Vlada Meiji snažno je subvencionirala tvrtke za izgradnju brodova koje su postavile temelje za ogroman rast domaćeg i stranog brodarstva u Japanu. Osim brodarstva, država je također bila pionir u izgradnji željeznica. Unatoč snažnom protivljenju konzervativaca u vladi, željeznica je izgrađena između Tokija i luke u Yokohami 1872. godine. Država je nastavila promicati željeznice, a većinu ranijih izgradila je ili država ili tvrtke koje je potpomogla vlada. Telegrafске linije izgradila je država, a 1886. godine telegrafске i poštanske službe ujedinjene su pod zajedničkim državnim uredom.

Vlada, pod vodstvom reformatora, odigrala je veliku ulogu u reorganizaciji bankarstva, trgovine, prometa, industrije i poljoprivrede, a dva su glavna razloga za to. Prvi razlog je taj da je država bila jedina institucija koja je imala organizaciju, kapital i zasluge za poduzimanje operacija velikih razmjera potrebnih za natjecanje sa Zapadom. Dolaskom Perryja bilo je malo ili uopće nije bilo velikih komercijalnih industrija. Drugi razlog je tad da je bivša vlada poticala naglasak na državu i bilo je sasvim prirodno da su ministri Meijija slijedili presedan iz prošlih doba.⁵³

6.1. INOZEMNI STRUČNJACI I KLJUČNI PROJEKTI

Autor navodi kako je u prvim godinama Meijija, nova vlada angažirala 300 do 600 stranih savjetnika svake godine na temelju ugovora o projektima, uz znatne fiskalne troškove, kako bi uspostavili državna poduzeća u zapadnom stilu u željeznici, telegrafiji i motanju svile. Svaki je projekt angažirao tim stranaca obično iste nacionalnosti s različitim funkcijama, koji su uvozili gotovo sve materijale kako bi stvorili točnu repliku stranog modela. To su bili projekti po principu „ključ u ruke“ sa stranim direktorom koji je nadgledao svoje sunarodnjake i japanske radnike, a japanska strana preuzela je rad i održavanje nakon završetka projekta. Neki od takvih primjera su brodogradilište Yokosuka, željeznica Tokyo-Yokohama, Carska kovnica i rudnik srebra Ikuno. Bilo je i stranih savjetnika angažiranih pojedinačno za ispunjavanje specifičnih tehnoloških potreba u vladinim uredima i agencijama, kao i za industrijske, rudarske i

⁵² Isto, 1970., str. 184.

⁵³ Isto, 1970., str. 184.

poljoprivredne projekte koje su vodili Ministarstvo unutarnjih poslova i Hokkaido Settlement Agency.⁵⁴

Primarni cilj osnivanja kovnice novca, telegrafске službe, željeznica i brodogradilišta bilo je brzo uvođenje moderne industrijske infrastrukture usporedive sa zapadnim uzorima. S obzirom na brzinu kojom ih je vlada Meiji željela izgraditi, nije iznenađujuće da je tim poduzećima upravljao veliki broj stranaca koji su njima upravljali na isti način kao i poslovnica kod kuće. Ti rani projekti nisu uvijek svjesno ciljali na prijenos tehnologije u Japan.⁵⁵

Zapadne zemlje također su smatrale vrlo poželjnim da Japan izgradi infrastrukturu prema zapadnim standardima. Za strane diplomate, trgovce i brodarske tvrtke Nagasaki i Yokosuka Steel Mills bile su nezamjenjive za popravak njihovih brodova. Dok Nagasaki Kosuga i rudnik ugljena Takashima dodatno su stvoreni za popravak stranih brodova i dopunu goriva odnosno ugljena pod upravom britanskog trgovca Thomasa B. Glovera. Izgradnju svjetionika i telegrafске službe zatražio je britanski generalni konzul Harry Smith Parkes od vlade Meiji. Do 1874. godine britanski inženjer R. H. Branton je bio angažiran te je on okupio tim od 88 ljudi od britanskih, kineskih i filipinskih radnika koji su uključivali građevinare, svjetioničare i posade brodova. Branton je preuzeo izgradnju i održavanje, a sve troškove snosila je Meiji vlada. Izgradnja svjetionika osiguravala je siguran prolaz stranim i japanskim brodovima.⁵⁶

U području telegrafije, vlada Edo potpisala je sporazum s francuskom vladom o izgradnji telegrafске službe 1866. godine. Međutim, ovu je odluku poništila vlada Meiji koja je izabrala, posredstvom britanskog generalnog konzula, domaćeg pružatelja usluga. Okita Telegraph Company, u vlasništvu Danaca, dobila je ugovor za samostalno zastupanje. Do 1866. godine dvije međunarodne telegrafске linije bile su postavljene od Europe do Dalekog istoka preko Rusije i preko Indijskog oceana. Japanski telegrafski kabeli su ih na kraju spojili i produžili do Nagasakija i Yokohame te je to omogućilo stranim diplomatima i trgovcima u Japanu lak kontakt s domovinom.⁵⁷

Narudžbe strojeva, opreme i materijala japanske vlade donijele su poveliku zaradu stranim trgovcima, koji su također posredovali u prijenosu tehnologije. Jardine Matheson &

⁵⁴ K. Ohno, *Meiji Japan: progressive learning of Western technology*, 2018., str. 7.

⁵⁵ Isto, 2018., str. 7. – 8.

⁵⁶ Isto, 2018., str. 8.

⁵⁷ Isto, 2018., str. 8.

Co. i Oriental Bank natjecali su se za narudžbu izgradnje i opremanja Carske kovnice. Kad je potonji dobio ugovor pružio je stručnost Japanu u upravljanju angažiranjem britanskog tima na čelu s Kinderom, No, isto tako je uvezio rabljenu opremu iz hongkonške kovnice i prodavao zlato i srebro za kovanje. Za svaki takav projekt, strani trgovci bi djelovali kao posrednici za uvoz menadžmenta i tehnologije mobiliziranjem inženjera i tehničara iz matične zemlje.⁵⁸

Kako je razgradnja zapadne tehnologije i upravljanja napredovala, projekti „ključ u ruke“ koje su vodili veliki strani timovi, završili su u relativno ranim godinama Meijija. Otprilike od 1875. godine državna poduzeća prestala su zapošljavati takve timove, a do 1880. godine strani su inženjeri nestali sa svih radnih mjesta osim nekoliko. Tvornice i objekte koji su stvoreni prema ugovorima o upravljanju sada su vodili Japanci. Ova promjena djelomično je rezultat snažne želje Meiji vlade da „uveze zamjenske“ inženjere kako više ne bi morala plaćati skupi račun. Ono što je važnije jest brzina kojom su japanski radnici usvajali nove praktične vještine. Iz toga razloga, japanskim poduzećima više nije bila potrebna stalna strana pomoć u upravljanju modernom i složenom opremom, jer su postojali kompetentni japanski menadžeri i inženjeri koji su lako mogli zamijeniti strance.⁵⁹

6.2. UVOZ STROJEVA I INOZEMNO PARTNERSTVO

Sredinom do kasnog Meijija, Japan je počeo ubrzavati prijenos tehnologije učeći na uvezenim strojevima kao i kroz sporazume o tehničkoj suradnji. Uz sve veći broj japanskih inženjera, postalo je moguće proizvesti oštro ciljane strane tehnologije od strane poduzeća u vlasništvu i pod upravom Japanaca. Kako bi uspostavili nacionalnu telefonsku mrežu, inženjeri u Ministarstvu komunikacija, uključujući Oi Saitarua, diplomata Tehnološkog instituta, prikupili su javno dostupne tehničke informacije. Oni su posjetili Veliku Britaniju, SAD i Njemačku kako bi usporedili njihove telefonske sustave, pregovarali sa stranim telefonima proizvođače opreme i odabrali vrstu sustava prikladnu za Japan. Morala se uvesti napredna oprema, ali Japanci su postavljali linije i upravljali operacijama bez ikakve strane pomoći. U usporedbi s vremenom kada je Japan uveo telegrafске usluge putem ugovora „ključ u ruke“ u ranom Meijiju, njegov kapacitet kao primatelja strane tehnologije značajno se poboljšao.⁶⁰

⁵⁸ Isto, 2018., str. 8.

⁵⁹ Isto, 2018., str. 9.

⁶⁰ Isto, 2018., str. 13.

U mornarici su inženjeri iz ranog doba Meiji školovani u Britaniji i Francuskoj, kao i inženjeri brodogradnje i naoružanja koji su završili mornaričke tehničke škole. Glavni borbeni brodovi uglavnom su uvoženi iz Velike Britanije. Isto tako su japanski pomorski inženjeri za brodogradnju i naoružanje otputovali u Veliku Britaniju kao promatrači dok su najsuvremeniji bojni brodovi bili izgrađeni i spremni za isporuku. Na taj način su imali priliku naučiti od Britanske mornarice i brodogradilišta o dizajnu i izgradnji brodova. Njihovo znanje se pokazalo od neprocjenjive vrijednosti za domaću proizvodnju oružja i pratećih plovila japanskih pomorskih arsenala. S vremenom je Japan stekao kapacitet za izgradnju čak i glavnih brodova. Također su postupno poboljšala svoju sposobnost konstruiranja brodova s čeličnim trupom uvozom strojeva i opreme i privatna brodogradilišta kao što su Mitsubishi, Kawasaki, Osaka Steel Works i Ishikawajima. Ta su se poduzeća oslanjala na uvezene čelične materijale i komponente koji se nisu mogli proizvesti u zemlji.⁶¹

U tekstilnoj industriji vlada je iz Velike Britanije uvezla deset kompleta strojeva za predenje pamuka, od kojih je svaki opremljen s 2000 vretena. Nakon instaliranja i testiranja opreme u mlinovima u državnom vlasništvu u Aichiju, vlada je prodala te brige privatnom sektoru kao deset zasebnih tvornica pamuka. Inženjeri i tehničari iz Ministarstva poljoprivrede i trgovine pomogli su komercijalizaciju ovih tvornica. Owaribo i Miebo, dva dominantna mlina tog ranog razdoblja, izgradili su diplomati Tehnološkog instituta, zaposleni kao magistri inženjeri, ali su i upravljali njima,. U sljedećoj fazi izgrađene su velike privatne tvornice pamuka Osaka, Amagasaki i Kanebo. Za to su sveučilišno obrazovani inženjeri dizajnirali planove tvornica i otputovali u Veliku Britaniju kako bi kupili strojeve i stekli praktične vještine i potrebnu tehnologiju.⁶²

6.3. RAZVOJ ŽELJEZNICA

Razvoj željeznica već je spomenut, no važno je dublje opisati njihov razvoj. Željeznicama se, među brojnim tehnološkim i institucionalnim promjenama u Japanu u kasnom devetnaestom stoljeću, pripisuje vodeća uloga u promicanju industrijalizacije i gospodarskog rasta.⁶³ Ovo stajalište naglašava dobrobiti poboljšane prometne infrastrukture, kao što su niži troškovi prijevoza, integracija tržišta i širenje te međusektorske veze.⁶⁴ Čini se da slučajno promatranje

⁶¹ K. Ohno, *Meiji Japan: progressive learning of Western technology*, 2018., str. 13. – 14.

⁶² Isto, 2018., str. 14.

⁶³ W. Lockwood, *The Economic Development of Japan: Growth and Structural Change, 1868–1938*, 1954., str. 106.

⁶⁴ W. Rostow, *The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto*, 1960., str. 36-58

japanskog gospodarskog učinka potvrđuje ovo stajalište. Kada je dovršena prva željeznica u zemlji 1872. godine i kada je vlada dovršila preuzimanje glavnih magistralnih linija 1907. godine, domaća željeznička mreža proširila se s 29 na 7152 kilometra. Isto tako, broj lokomotiva proširio se od 10 do 1.924, a godišnje prevezeno 495 000 putnika povećalo se na 101 milijun. Istodobno se nacionalni dohodak realno utrostručio.⁶⁵

Za japansku vladu, bolja prometna infrastruktura željeznice značila je centralizaciju političke kontrole, osjetljiviju nacionalnu obranu i mogućnost širenja gospodarskog rasta na udaljena područja. Do 1860-ih Japan je zapravo bio skup polu-autonomnih feudalnih domena kojima su vladale moćne lokalne obitelji koje su bile vazali šoguna Tokugawa sa sjedištem u Tokiju (tada poznatom kao Edo). Samuraji nižeg ranga u zapadnim teritorijima Choshu i Satsuma pomogli su u ponovnom postavljanju cara na čelo vlade 1868., koji je zauzvrat tražio savjet od male skupine industrijalaca i tehnokrata za upravljanje programom modernizacije. Kako bi učvrstila svoj autoritet, nova vlada Meijija prekrojila je političku i administrativnu kartu Japana i formirala moderni sustav od 47 prefektura. Također se usredotočio na povezivanje lokalnih središta stanovništva s glavnim gradovima Tokijem i Osakom putem telegrafa i željeznice.⁶⁶

Poboljšane komunikacije i transport omogućili su brže kretanje nove regrutirane vojske kako bi se smirila nemirna područja i pripremila za mogući napad zapadnih kolonijalnih sila. Za privatni sektor, željeznice su smatrane profitabilnim pothvatom velikim dijelom zbog jamstava stope povrata koje je nudila vlada. Kako su ulaganja u željeznicu zahtijevala veće iznose nego što bi ih mogao osigurati bilo koji pojedinačni privatni ulagač, ta su poduzeća aktivno koristila domaća tržišta obveznicama i novoosnovane dioničke burze. Kako bi osigurala da će privatni sektor isporučiti prometnu mrežu kakvu je želio, vlada je 1880-ih i 1890-ih izdala niz zakona koji su standardizirali izgradnju željeznica. Također je identificirao za koje linije koje je planirala vlada mogli ponuditi privatni investitori. Općine su također mogle tražiti izmjene i dopune ili proširenja plana željeznice nakon 1892. godine, kada je donesen Zakon o izgradnji željeznica. Javno-privatna suradnja nastavila se sve do nacionalizacija 1906. i 1907. godine. Ovim su glavni vodovi stavljani u javni sektor ostavljajući samo gradske tramvaje i pomoćna proširenja u privatnom sektoru.⁶⁷

⁶⁵ Japan Statistical Association. *Nihon Teikoku Tokei Nenkan (Statistical Yearbook of the Japanese Empire)*, 1962., 8-4, 8-6, 8-14.

⁶⁶ Aoki, *A History of Japanese Railways*, 2000., str. 15.

⁶⁷ Isto, 2000., str. 5.

Izgradnja željezničke pruge u Japanu započela je 1872. godine s 29 kilometara dugim potezom između Tokija i njegove najbliže dubokomorske luke Yokohame. Dvije godine kasnije, 1874. godine, pruga slične duljine postavljena je između Osake i lučkog grada Koba, koji su bili otprilike 500 kilometara zapadno od Tokija. Vlada, koja je osigurala sredstva za ove projekte, predviđala je da će dva velika grada Tokio i Osaka biti brzo povezani željeznicom. Ipak, financijske prepreke značile su da je ruta Tokaido između njih dovršena tek 1889. godine. S obzirom na troškove modernizacije, pogoršanu bilancu plaćanja, smirivanje pobunjenih samuraja i kontrolu inflacije, središnjoj je vladi bilo teško nastaviti ulagati u željezničku infrastrukturu pruge u lokalnim područjima i dijelovima zemlje koji nisu obuhvaćeni javnom mrežom.⁶⁸

6.4. RAZVOJ ZAIBATSUA

Iako je Japan uveo mnoge ekonomske reforme, itekako je patio od nedostataka prerađenih resursa. U takve prerađene resurse spadaju staklo, cement, razna kemijska sredstva te dijelovi za strojeve. Iz tog razloga je vlada Japana došla do odluke da ulože u izgradnju prvih tvornica i talionica kako bi mogli zadovoljiti te potrebe. No, iako Japansko otočje nije imalo veliko rudno bogatstvo, ipak je imao dovoljnu količinu bakra i ugljena s kojim može raspolagati, a to je dovelo do razvoja intezivnog rudarstva.

Vlada je najviše ulagala u te projekte jer nisu vjerovali stranom kapitalu, no isto tako nisu vjerovali da pojedinci imaju dovoljno inicijative i iskustva kako bi se prepustili u rizične pothvate. No, vlada nije mogla nadzirati niti financirati sve projekte te su dopustili razvoj obiteljskih korporacija zvanih zaibatsu. U daljnjem dijelu pobliže će se objasniti njihov razvoj i utjecaj koji su imali na razvoj Japana.⁶⁹

Kao što je Meiji restauracija doživjela svrgavanje šogunata Tokugawa i najavila potpunu revoluciju u japanskoj vladi i društvu, tako je i zaibatsu, ili doslovno "financijska klika", doživjela razdoblje preokreta koji je za neke bio isplativ, a za druge poguban. Razvoj zaibatsua bio je prirodan rezultat i ekspanzije starih poslova koji su mijenjali novac i kraj samurajske klase. Klasa samuraja bila je postupna Meiji, gotovo sve njihove stare beneficije su oduzete, a njihova tradicionalna stipendija od riže zamijenjena je jednokratnim izdavanjem državnih

⁶⁸ E. Crawcour, "Industrialization and Technological Change, 1885–1920." *The Economic Emergence of Modern Japan*, 1997., str. 59.

⁶⁹ W.G. Beasley, *The Meiji Restoration*, 1972., str. 401.-402.

obveznica. Vlada Meijija je zatim prodala male industrije koje je šogunat godinama razvijao ponuđaču koji najviše ponudi te je time omogućila mnogim trgovcima, poznatim kao Meiji ljudi, da se uključe u privatizaciju industrije. Mnogi od obespravljenih samuraja položili su svoje obveznice koje je izdala država kako bi stvorili kapital za pokretanje poslovanja, a neki od tih ljudi uspješno su se nadmetali s razvijenim državnim faktorima proizvodnje.⁷⁰

Kad je prva generacija Meiji muškaraca počela odlaziti u mirovinu, njihovi su sinovi preuzeli njihove novonastale tvrtke i proširili ih, stvarajući mrežu obiteljski kontroliranih tvrtki koje su često surađivale s novom vladom. Mozaci koji stoje iza stvaranja ove vlade znali su da je uključivanje zaibatsua u industrijsko i financijsko planiranje ključno za formiranje radne kapitalističke ekonomije pa su uspostavili sve bliži odnos s njima. Jedan takav zaibatsu, tvrtka Mitsui, čak je dobila odgovornost za stvaranje nove valute i formiranje nacionalne banke nakon Meiji obnove.⁷¹

Osiguravanjem dovoljnog proizvodnog kapaciteta za opskrbu materijalom i uslugama potrebnim zbog brzog teritorijalnog širenja Japana, zaibatsu je dobio sve veći stupanj državnog pokroviteljstva. Radna snaga i resursi bili su dostupniji zbog japanskog osvajanja slabih zemalja istočne Azije. Zaibatsu je napredovao u ovom privremenom okruženju neograničene potražnje i jeftinih izvora radne snage i sirovih dobara. Ovi jedinstveni uvjeti omogućili su fenomenu zaibatsua da postane ukorijenjeno obilježje brzo rastućeg japanskog gospodarstva.⁷²

Prije restauracije Meiji 1868. godine Japan nije imao prave poslovne tvrtke u modernom smislu riječi. Trgovačka klasa, koja je također bila najniža i najomraženija društvena klasa u Tokugawa Japanu, činila je temeljnu odrednicu primitivne ekonomije koja je postojala tijekom razdoblja Edo. Mnogi od tih malih trgovaca vodili su vlastite mjenjačnice. Trgovina između dva glavna financijska središta, Tokija i Osake, uvelike je ovisila o tim trgovinama. Tržišta u Tokiju radila su na zlatnom standardu, a Osaka na srebrnom. Razlike u novcu i standardima mjerenja bogatstva osigurale su da riža postane standard prema kojem se mjeri bogatstvo i održava moć te je to bio ključ japanskog gospodarstva.⁷³

Dramatičan gospodarski rast nakon restauracije Meiji bio je olakšan osnivanjem banaka. Kao što je autor prethodno rekao, zakoni koji su ukinuli titulu samuraja također su pretvorili

⁷⁰ D. A. C. Addicott, *The Rise and Fall of the Zaibatsu: Japan's Industrial and Economic Modernization*, 2017., str. 1.

⁷¹ D. A. C. Addicott, 2017., str. 2.

⁷² Isto, 2017., str. 2.

⁷³ Randall Morck and Masao Nakamura, *Business Groups and the Big Push: Meiji Japan's Mass Privatization and Subsequent Growth*, 2007., str. 10.

njihove stipendije od riže u obveznice te su formirane prve banke koje su primale obvezničke depozite. Novac položen u te banke potom je posuđivan tvrtkama koje su svoj novostečeni kapital koristile za financiranje brzog širenja industrijskih kapaciteta. Ni deset godina kasnije te iste banke počele su izdavati korporativne dionice. Formalni poslovni subjekti poput korporacije nisu ni postojali prije restauracije, ali nakon manje od desetljeća banke su postale prve tvrtke u Japanu koje su postale javne dionice. Te su dionice služile za podjelu vlasništva nad kompanijama koje su izdale dionice, a ne za prikupljanje kapitala. Bankovni zajmovi i obveznice su zbog toga postali primarni poticaj za financiranje rasta japanskog privatnog sektora.⁷⁴

U međuvremenu, razvoj društva s ograničenom odgovornošću osigurao je budućim vlasnicima da izoliraju svoje osobno bogatstvo od fundamentalnih rizika pokretanja novog posla, a naposljetku su ih. Nakon toga je nacionalno bogatstvo naglo poraslo u posljednjim desetljećima 19. stoljeća. Do tog porasta je došlo zahvaljujući pojavi teške industrije, ali i zbog proizvodnje jednostavnih dobara poput rikši, svjetiljki i gnojiva koja su poboljšala životni standard za obične Japance. Trgovanje i spekulacije na japanskim burzovnim tržištima imale su mjesto u japanskom zarađivanju novca, ali su nosile negativnu stigmatu povezanu s profitiranjem tuđeg rada. Ista groznica starih tržišta riže prožela je nove burze koje su se pojavile diljem Japana; trgovci sada nisu vidjeli dionice kao vlasništvo nad poduzećem, već kao sredstvo za stvaranje bogatstva. Mnogi trgovci kupovali su dionice samo na kratko vrijeme prije nego što su ih prodali kako bi brzo zaradili. Ovakvo ponašanje učinilo je nova tržišta notorno nestalnim, osobina koja se nastavila na tržištima sljedećeg stoljeća.⁷⁵

Formiranje ovih novih financijskih institucija poslužilo je kao temelj za način generiranja kapitala koji će zaibatsu koristiti za širenje svojih poslovnih carstava. Sami zaibatsu bili su izravan proizvod japanske interpretacije i prilagodbe zapadne poslovne tvrtke. Oni su za Japan bili ono što su za Ameriku bili moćnici kao što su John D. Rockefeller, Cornelius Vanderbilt i Andrew Carnegie. Zaibatsu se nije bavio samo dominacijom jedne industrije, već širokim spektrom poduzeća što je razlika između američkih titana industrije i Japanaca.⁷⁶

Obespravljani samuraji iskoristili su priliku koju im je pružilo osnivanje novih banaka kako bi pokrenuli vlastite poslove. Najuspješniji od tih poslova, koji su bili prvi pravi zaibatsu,

⁷⁴ R. Morck and M. Nakamura, *A Frog in the Well Knows Nothing of the Ocean – A History of Corporate Ownership in Japan*, 2005., str. 414.

⁷⁵ David A. C. Addicott, 2017., str. 5.

⁷⁶ Isto, 2017., str. 5.

postali su poznati kao „Velika četvorka“, a to su bili Sumitomo, Mitsubishi, Mitsui i Yasuda. Od glavnih zaibatsua, Sumitomo i Mitsubishi imaju korijene iz razdoblja Tokugawa, dok su Mitsui i Yasuda osnovani neposredno nakon Meiji obnove.⁷⁷

Te su organizacije igrale ključnu ulogu u japanskim težnjama za teritorijalnom i gospodarskom ekspanzijom. U imperijalnim idealima tog doba, status nacije kao svjetske sile ovisio je o njenom pristupu sirovinama, unosnim i brojnim kolonijalnim pothvatima i sposobnosti projiciranja vojne moći. Japanske imperijalne ambicije zahtijevale su potpunu reviziju njegove mornarice i vojske, a vlada je kupila sve, od streljiva i odjeće do obroka i ugljena kako bi ubrzala proces restrukturiranja svojih oružanih snaga.⁷⁸

⁷⁷ Takeo Hoshi and Anil Kashyap, *Corporate Financing and Governance in Japan*, 2001., str. 9.

⁷⁸ David A. C. Addicott, 2017., str. 6.

7. RAZVOJ OBRAZOVANJA

Vizija, odlučnost i učinkovita sredstva komunikacije ostaju karakteristike današnjeg japanskog društva. Vizija i odlučnost obuhvaćale su zastrašujući stupanj nemilosrdnosti. Novoj Meiji eliti cilj je opravdavao sva sredstva, što je uključivalo iskorištavanje rada žena i djece, teško oporezivanje seljačkog stanovništva, itd. Međutim, nijedna od ovih karakteristika ne čini Meiji Japan toliko drugačijim od industrijaliziranog Zapada. Proces modernizacije neizbježno je uključivao određeni stupanj brutalnosti. Unatoč tim kvalitetama Meiji vodstva su barem učili ljude čitati, pisati i brojati. Čini se da vladajuće sile drugih neuspjelih nacija u razvoju nikada nisu pridavale veliku važnost postizanju nacionalnog jedinstva kroz obrazovanje. Uspjeh Japana proizašao je ne toliko iz financijskog kapitala ili uvezene tehnologije, koliko iz akumulacije i uspješnog formiranja ljudskog kapitala putem obrazovanja masa.⁷⁹

Novi sustav obveznog obrazovanja uveden je 1871. godine, a stavljao je naglasak na duh znanstvenog istraživanja. Tekst koji se često koristio bio je "Ilustrirani tečaj fizike" koji je napisao Fukuzawa Yukichi i usvojilo ga je kao primarni udžbenik od strane Ministarstva prosvjete 1872. godine. Cjeloviti program javnih škola postupno je proveden, počevši od osnovne škole, a zatim vodeći kroz "srednje" i "visoke" škole, a za neke i nacionalna sveučilišta. Napori su bili usmjereni na otkrivanje i poticanje (muškog) talenta gdje god on bio.

Naredba o obrazovanju iz 1872. godine proglasila je da obrazovanje više ne smije biti monopol više klase ili samo muške populacije. Reformatori Meijija postavili su kao cilj univerzalnu pismenost i podijelili su zemlju na okruge viših škola s pratećim mrežama srednjih i nižih škola. Stopa pismenosti ukupnog stanovništva uoči razdoblja Meiji bila je negdje oko 40%, no do kraja Meijija stopa pismenosti se udvostručila na oko 80%. Napredak su, međutim, pokvarile financijske poteškoće. Što se tiče cjelokupne vladine obrazovne politike, njezina ambiciozna vizija nije bila usklađena s fiskalnom velikodušnošću. Tijekom razdoblja Meiji, državni izdaci za obrazovanje ostali su skromni u usporedbi s pretjeranim izdacima za vojsku.⁸⁰

U ranoj Meiji eri, vlada u svojim obrazovnim ciljevima nije bila sputana samo financijskim preprekama, već i ideološkim preprekama. Drugim riječima, u ruralnim područjima postojalo je oštro protivljenje obveznom obrazovanju: seljačko stanovništvo prigovaralo je da ono ima neposrednije prioritete, kao što je imati dovoljno hrane, nego dobiti obrazovanje. Protivljenje seljaka obveznom obrazovanju također se djelomično temeljilo na ekonomskim žalbama. Uz porez na zemlju, seljaštvo je obrazovanje doživljavalo kao još jedan financijski teret koji su

⁷⁹ K. Latourette, *History of Japan*, 1957., str. 136.

⁸⁰ Isto, 1957., str. 136.

prisiljeni nositi. Također je u nekim slučajevima postojao instinktivni predosjećaj da je novo obrazovanje u zapadnjačkom stilu nekakav oblik vještija, stoga su seljačke mase na škole gledale sa sumnjom i neprijateljstvom.⁸¹

Ipak, vlada Meiji ustrajala je u svojim obrazovnim naporima. Iwakura misiju, sastavljenu od diplomatske i ekspedicije za utvrđivanje činjenica, predvodio je Tanaka Fujimaro, glavni službenik za obrazovanje. Tijekom 18 mjeseci od 1871. do 1873. godine, veliki dio Meiji vodstva je bio na turneji po Europi i Americi. Izloženost Zapadu promijenila je razmišljanja i prioritete mnogih Meiji reformatora. Nakon Tanakinog povratka 1873. godine, dobio je usluge Amerikanca Davida Murraya koji je kao glavni savjetnik Ministarstva obrazovanja bio djelomično odgovoran za promjenu izvornog Meiji obrazovnog sustava. Izvorni Meiji model bio je visoko centraliziran i strukturiran francuski Napoleonov format. Tijekom 1870-ih umjesto toga implementiran je neformalniji i decentraliziraniji američki format. Liberalna atmosfera koja je prožimala obrazovni sustav bila je opći odraz antikofucijanističkog stava tog razdoblja. Naglasak u školskoj nastavi bio je na učenju i otkrivanju svega o Zapadu, a prošla načela su odbačena u entuzijastičnu korist individualizma, egalitarizma i drugih raznih zapadnjačkih koncepata. Do sredine razdoblja Meiji, vlada je osmislila i implementirala obrazovni sustav koji je odgovarao njezinim potrebama i ambicijama. Visoko kvalificirano vodstvo s dobro discipliniranim i obrazovanim Japancima bio je idealan recept za stvaranje njihove nove moderne nacije.⁸²

⁸¹ R. Chang, 1970., str. 184.

⁸² K. Latourette, 1957., str. 48.

8. RAZVOJ DRUŠTVA

Do početka drugog desetljeća razdoblja Meiji, većina moći i privilegija daimyōa i viših samuraja je nestala. Nova vladajuća klasa, u smislu socio-ekonomije, sastojala se od urbane više srednje klase. Primarno se sastojao od industrijskih menadžera i birokrata. Od birokrata i menadžera u vladajuću klasu spadali su i vojni dužnosnici, liječnici, profesori, arhitekti i pripadnici slobodnih profesija. Sve ove klase, do kasnog Meiji razdoblja, uglavnom su bile potpuno izvučene sa sveučilišta i fakulteta. Stoga se može reći da je nova japanska elita bila meritokratske prirode. Sastav Meijijsve vladajuće klase bio je vrlo sličan onom u zapadnim industrijskim zemljama. Međutim, postoje dvije marginalne razlike koje Japan razlikuju od Zapada. Većina zapadnih zemalja u svoju je elitu ubrajala magnate raznih crkava, dok u Japanu takve pojave nije bilo. Značajnija razlika leži u činjenici da su Meiji birokrati i menadžeri bili skloni potpunom odvajanju od zemlje, gdje je na Zapadu posjed posjeda nastavio davati društveni i politički prestiž.⁸³

Japan je ostao pretežito seljačko društvo i gospodarstvo, pod vodstvom manjinske elitne klase. Demografska slika Japana pokazala je veliku koncentraciju stanovništva u malim selima. Unutar tog stanovništva postojala je urbana vladajuća klasa, koja se sastojala od učitelja, vlasnika malih poduzeća, trgovaca i proizvođača tradicionalnih zanata. Još jedno obilježje društvenog okruženja Japana tijekom razdoblja Meiji bio je relativno mali broj urbane srednje klase. Japansko društvo u ovom trenutku ima dvije glavne karakteristike. Prvo, postojao je značajan jaz u bogatstvu između urbanih i ruralnih područja, i drugo, razlika između više i niže klase. Viša klasa bila je dobro obrazovana i bogata, dok je niža klasa bila siromašna i neobrazovana. Viši su redovi težili kozmopolitskom pogledu, dok su niži redovi bili parohijalni. Brza modernizacija sa sobom je donijela udobnost, ali je donijela i veliku društvenu zbrku. Neuspjeh prepoznavanja imperativne potrebe za društvenim napretkom učinio je sve političke reforme samo kozmetičkim učinkom. Ekonomski dobici prve faze razdoblja Meiji modernizacije nisu pretočeni u društvene promjene tijekom druge faze.⁸⁴

⁸³ M. Mehl, 1988., str. 155.

⁸⁴ Isto, 1988., str. 161.

9. JAPANSKI EKSPANZIONIZAM

9.1. KINESKO-JAPANSKI RAT (1894.-1895.)

Kina je stoljećima bila dominantna u Aziji i smatrala se središtem civilizacije. Kako su Europa i Sjeverna Amerika postale jezgra nove geografske koncentracije moći u svijetu, proširile su svoj utjecaj pokazujući potencijal modernizacije, industrijalizacije i trgovine, kao i imperijalnim prodorom. Opijumski ratovi protiv Britanije (1839.–1842., 1856.–1860.) i kasniji kinesko-francuski rat (1884.–1885.) otkrili su kinesku ranjivost nasrtajima Zapada. Ova promjena sustava imala je dubok utjecaj na tradicionalno hijerarhijske istočnoazijske regionalne odnose. Zapadni prodori u Kinu odigrali su veliku ulogu u postavljanju pozornice za japanski pokušaj regionalne hegemonije.⁸⁵

Dugogodišnja zatvorenost Japana (sakoku) pod šogunima, koja je svjedočila više od 250 godina relativnog mira u Japanu, završila je otvaranjem Sjedinjenih Država 1854. godine. Ovaj je događaj katalizirao transformaciju Japana u modernu industrijsku državu. Sa svojom sve većom snagom nakon Meiji restauracije 1868. godine, Japan je vidio priliku natjecati se s Kinom za utjecaj u Koreji, državi bogatoj mineralima i najvažnijim pritocima Kine. Kina i Japan imali su saveznike u Koreji, pri čemu se Kina pridružila tradicionalnim konzervativcima povezanim s korejskom kraljevskom obitelji, a Japan onima koji su bili posvećeni reformama i modernizaciji. Japanska zabrinutost oko neovisnosti Koreje porasla je s ruskim napretkom u izgradnji Transsibirske željeznice, koja bi olakšala projekciju ruske moći u Mandžuriju i Koreju i ugrozila japanske interese.⁸⁶

Nakon krize oko Koreje 1873. koja je uključivala spornu domaću raspravu o smjeru japanske politike, Japan je Koreji nametnuo Kanhwa ugovor 1876. godine. Ugovor je otvorio tri korejske luke za japansku trgovinu i dodijelio ekstrateritorijalnost, odnosno izuzeće od jurisdikcije lokalnih zakona, Japancima u Koreji. Također je uključivao službeno japansko priznanje Koreje kao „neovisne“ nacije, odredbu osmišljenu da ograniči kineski utjecaj u Koreji. Međutim, Koreja je nastavila inzistirati na tome da je ona „ovisna zemlja“, podređena Kini kao vrhovniku. Ovaj prezirni stav prema novoformiranoj Meiji vladi pomogao je potaknuti antikorejsko javno raspoloženje u Japanu.⁸⁷

⁸⁵ Andrew Q. Greve & Jack S. Levy, *Power Transitions, Status Dissatisfaction, and War: The Sino-Japanese War of 1894–1895*, 2018., str. 158.-159.

⁸⁶ Isto, 2018., str, 159.

⁸⁷ Isto, 2018., str, 159.

Naknadni sporovi oko pravosudnih i trgovinskih pitanja doveli su do povećanja napetosti oko utjecaja u Koreji. Japanska eksteritorijalnost postala je vrlo sporna. Sporovi oko prava brodarstva i drugih komercijalnih pitanja pojavili su se kada su Meiji financijske reforme i kasniji gospodarski rast doveli do promjena u regionalnom gospodarstvu. Kina je, tražeći protutežu japanskom utjecaju, poticala Koreju da otvori trgovinu zapadnim državama. Sjedinjene Države, Britanija, Njemačka, Francuska, Rusija i Italija sklopile su svaka svoje „nejednake ugovore“ 1883.-1884. godine, čime je okončan japanski monopol na korejsku trgovinu.⁸⁸

Borba između kineske i japanske kontrole nad Korejom dovela je do sve većih unutarnjih podjela u Koreji. Rasprave oko korejske lojalnosti Kini dovele su do Seulskog ustanka u prosincu 1884. godine, u kojem su projapanski reformatori svrgnuli prokinesku vladu u krvavom državnom udaru, samo da bi bili slomljeni kineskom vojnom intervencijom dok je Japan stajao po strani. Kriza koja je uslijedila razriješana je Konvencijom iz Tianjina iz 1885. godine, kojom su se Japan i Kina obvezali na povlačenje trupa i obavještavanje onog drugog o svakom budućem vojnom rasporedu na poluotok.⁸⁹

Godine 1893. godine Koreja je doživjela Tonghak pobunu, čiji je cilj bio donijeti društvenu promjenu koja bi ublažila visoke poreze i stope zajmova zbog kojih su patili mnogi korejski seljaci. Do veljače 1894. godine pobunjenici su zauzeli glavni grad pokrajine. Kina je na poziv korejskog kralja Gojonga poslala trupe da uguše pobunu. Usred japanskog vojnog nagomilavanja, Kim Ok-kyun, projapanski korejski intelektualac koji je bio omiljen da vodi reformsku misiju inspiriranu Japanom, ubijen je u Šangaju. Kinesko ponižavajuće vraćanje Kimova rastavljenog tijela u Koreju potaknulo je antikorejski bijes. Motivirani pojačanim pritiskom javnosti na vladu da poduzme akciju i odlučnošću da se ne ponovi neuspjeh u pružanju odgovarajuće potpore pokušaju puča iz 1884. godine, japanski su visoki dužnosnici pozvali za vojnu intervenciju. Na sjednici vlade 2. lipnja, japanski ministar vanjskih poslova Mutsu Munemitsu predstavio je tajni dokument japanskog ministra u Seulu, Otori Keisuke, u kojoj stoji da su Korejci zatražili kinesku vojnu pomoć. Japan je, tvrdeći da je prekršio Tianjinski sporazum o prethodnoj obavijesti, početkom lipnja iskrcao nekoliko stotina vlastitih mornara. Brzo dogovoreno primirje između korejske vlade i pobunjenika nije uspjelo zaustaviti

⁸⁸ Isto, 2018., str. 159.

⁸⁹ Isto, 2018., str. 159.-160.

priljev stranih snaga, a do sredine lipnja, osam tisuća japanskih vojnika bilo je u dobrom položaju za zauzimanje glavnog grada.⁹⁰

Podrška ratu od strane mnogih u Saboru otežavala je povlačenje trupa, a umirivanje tih političkih snaga, zajedno s njihovim velikim domaćim biračima, ograničilo je mogućnosti za kompromis i pregovore. Dana 16. lipnja, Japan je predložio zajedničko povjerenstvo s Kinom za pokretanje korejskih reformi, ali Kina je to odbila, ostavljajući vojske obiju zemalja raspoređene i bez jasnog političkog smjera. U Mutsuovom odgovoru Wang Fengzaou, veleposlaniku Qinga u Japanu, izjavio je da Japanska vlada „smatra nemogućim narediti povlačenje onih japanskih vojnika koji su sada u Koreji.“ Premijer Ito rekao je Matsukati 22. lipnja da vjerojatno ne postoji „nikakva politika osim ulaska u rat.“ Dva dana kasnije, japanski vojskovođa Yamagata Aritomo predao je kabinetu plan zauzimanja Seula i premještanja japanskog vrhovnog stožera u kraljevsku palaču.⁹¹

Dana 28. lipnja Otori je u pismu korejskoj vladi pokrenuo pitanje statusa kineskog suverena nad Korejom s impliciranim ultimatumom, opisanim u telegramu upućenom Mutsu, da ako se priznavanje suvereniteta nastavi, „moramo uzeti stvari u svoje ruke...smjesta ćemo opsjedati Kraljevsku palaču i zahtijevati objašnjenje i ispriku [za] njihovu tešku povredu članka i Kanghwa ugovora.“ Činilo se da će konačna odluka kabineta o korištenju sile uskoro biti donesena, ali tekući naponi Zapada u posredovanju stajali su kao posljednja prepreka ratu. Qing vlada je pozvala nekoliko stranih sila da posreduju u korejskom pitanju, ali Mutsu je vjerovao da samo pregovori pod vodstvom Britanaca obećavaju. Unatoč ovim pregovorima koji su u tijeku, Mutsu je u telegramu od 8. srpnja savjetovao da Otori „ne treba izbjegavati sukob u slučaju stvarne provokacije.“ Međutim, četiri dana kasnije, na tragu onoga što je smatrao neuspjehom britanskih pregovora, Mutsu je naredio Otoriju da „poduzme odlučne korake“ i „započne aktivni pokret pod nekom izlikom, pazeći da učini ono što je najmanje podložno kritici u oči svijeta.“ Otori je službeni ultimatum s popisom zahtjeva poslao 19. srpnja i dao rok do 22. srpnja za korejski odgovor.⁹²

Imajući na umu percepcije zapadnih sila, japanske snage zauzele su kralja i prijestolnicu 23. srpnja pod krinkom posljednjeg pokušaja pregovora. To je dovelo do postavljanja projapanske vlade i naredbe o protjerivanju kineskih trupa iz Koreje. Nakon iznenadnog napada japanske carske mornarice na dva kineska ratna broda koji su se vraćali tog dana, Japan je

⁹⁰ Isto, 2018., str. 160.

⁹¹ Isto, 2018., str. 160.-161.

⁹² Isto, 2018., str. 161.

službeno objavio rat 1. kolovoza. Japanske snage brzo su istisnule Kinu iz Koreje, ušle u Mandžuriju do listopada i ubrzo zauzele Port Arthur. Ito se odupro pritisku svojih vojnih zapovjednika da nastavi rat u Kini i potpisao je sporazum iz Shimonosekija u travnju 1895. godine. Tjedan dana kasnije, diplomatski pritisak Rusije, Njemačke i Francuske (Trojna intervencija) poništio je dio japanskih dobitaka iz rata, uključujući akviziciju poluotoka Liaodong.⁹³

Tumačenja nastanka Prvog kinesko-japanskog rata naglašavaju strateške i gospodarske interese Japana u Koreji; njegova potraga za priznanjem i statusom među zapadnim silama i uvjerenja u japansku kulturnu nadmoć nad Korejom te domaće političke pritiske. Jedan argument, koji je u skladu sa strukturalnim realizmom, naglašava imperijalnu borbu za kontrolu nad Korejom, njezinim strateškim teritorijem i njezinim sirovinama, uključujući ugljen i željezo. Ovo je bila istočnoazijska „velika igra“ koja je uključivala Kinu, Japan i, do 1890-ih, Rusiju, koja je pokrenula izgradnju Transsibirske željeznice kako bi poboljšala svoje mogućnosti projekcije moći u istočnu Aziju i pomogla joj da se gospodarski natječe u Mandžuriji, Koreji i drugim istočnoazijskim tržištima. Strana kontrola Koreje predstavljala bi veliku sigurnosnu prijetnju potonjem. Uklanjanjem kineskog utjecaja u Koreji, Japan bi mogao spriječiti britansku i rusku invaziju, čime bi bio protuteža zapadnim imperijalnim silama i pritom osigurao vodeću poziciju u Aziji.⁹⁴

Dale C. Copeland tvrdi da je Japan imao za cilj steći politički utjecaj na korejskom tržištu, ali više u svrhu održavanja statusa quo i sprječavanja pada nego zbog agresivnog širenja. On se oslanja na teoriju ekonomskog realizma, koja naglašava da strah država od odsječenosti od sirovina i trgovine o kojima ovisi njihova ekonomija i sigurnost dovodi do cilja uspostavljanja političke kontrole nad tim izvorima opskrbe, što povećava vjerojatnost sukoba s izvorom robe ili sa suparnicima. Copeland tvrdi da su japanski čelnici vjerovali da njihov budući gospodarski razvoj i industrijalizacija ovise o uvozu korejske hrane i tržištima za njezinu industrijsku robu. Strahovali su da će neuspjeh Koreje da se modernizira i česte intervencije Kine generirati stalna unutarnja previranja u Koreji, spriječiti razvoj korejske ekonomije i lišiti Japan vitalnog tržišta, a time i ključne komponente njegovog budućeg gospodarskog razvoja. Umjesto toga, ciljali su na stabilizaciju Koreje iznutra kroz političke i ekonomske reforme, koje

⁹³ Isto, 2018., str. 161.

⁹⁴ Isto, 2018., str. 161.-162.

su se, ako je potrebno, izvršile privremenom okupacijom. Cilj je bila Koreja dovoljno jaka da se odupre inozemnom napadu i da bude dobar trgovinski partner Japanu.⁹⁵

Brojni znanstvenici odbacuju ove materijalističke perspektive i tvrde da je glavni uzrok rata bila japanska težnja za priznanjem i statusom u očima Zapada. Paine tvrdi da je rat “priča o sili u usponu, Japanu, koja koristi strategiju rata kako bi osigurala svoj politički cilj da postane međunarodno priznata sila.” Znanstvenici također naglašavaju unutarnje podjele između japanskih elita o sredstvima za postizanje ovih ciljeva, pri čemu jedan tabor zagovara „agresivno širenje preko azijskog kontinenta“, a drugi traži „put mira i demokracije“.⁹⁶

9.2. RUSKO-JAPANSKI RAT (1904.-1905.)

Japanska sumnjičavost prema Rusiji bila je rezultat Trostruke intervencije 1895. i pojačana je ruskom okupacijom Mandžurije nakon Boksačke pobune. Uz to, okupljanje ruske istočnoazijske eskadre u Port Arthuru i pomorska vježba u Žutom moru u svibnju 1903. doživljavani su kao prijetnja. Ruske trupe ostale su u Mandžuriji nakon roka u listopadu 1903. koji je bio dogovoren između Qinga i Rusije u travnju 1902. Daleko od povlačenja, Rusija je pojačala svoje snage u Mandžuriji tog mjeseca trupama iz europske Rusije. U isto vrijeme, japanski obavještajni izvori u Europi izvijestili su da su dodatne ruske pomorske snage, uključujući bojni brod, dva oklopna krstaša, sedam razarača i četiri torpedna čamca, napustile europske vode prema Dalekom istoku i stigle do Mediterana do prosinca 1903. U siječnju 1904. prijavljen je značajan porast prometa Transsibirske željeznice.⁹⁷

Za razliku od japanskih vojnih i političkih vođa prije Drugoga svjetskog rata, vlada tog razdoblja naglašavala je obavještajne podatke i provodila dobro organizirane aktivnosti prikupljanja. Japansko poslanstvo u Londonu odigralo je ključnu ulogu u ovom nastojanju; London, koji je u to vrijeme bio središte svijeta u mnogim pogledima, bio je preplavljen gotovo beskrajnom raznolikošću informacija sa svih strana. Što se tiče regionalnih obavještajnih podataka, vlada je provela ambiciozne aktivnosti prikupljanja u Pekingu. Japan je iz takvih izvora uspio dobiti golemu količinu neprocjenjivih obavještajnih podataka, što je imalo snažan

⁹⁵ Dale C. Copeland, *Economic Interdependence and War*, 2015., str. 21–22.

⁹⁶ S. C. M. Paine, *The Sino-Japanese War of 1894–1895: Perceptions, Power, and Primacy*, 2003., str. 111.

⁹⁷ Yoyi Koda, *The Russo-Japanese War – Primary Causes of Japanese Success*, 2005., str. 11

utjecaj na donošenje odluka. Naime, upravo su obavještajna izvješća 1903. godine uvjerila japansku vladu da su ruske ratne pripreme u završnoj fazi i da je izbijanje rata neizbježno.⁹⁸

Bez obzira na svoje prednosti i strategiju, japanska vlada smatrala je da su rizici rata još uvijek preveliki, da neprijateljstva protiv Rusije treba poduzeti samo kao posljednje sredstvo. Vlada je iskoristila svaku mogućnost, bez obzira koliko mala bila, za postizanje nagodbe. Suočen sa gotovom činjenicom prisilne ruske vojne prisutnosti u Mandžuriji, Tokio je odlučio započeti diplomatske pregovore s Rusijom, a do 23. lipnja 1903. razvio je temeljnu pregovaračku politiku. Ključna točka bila je da će dvije zemlje međusobno prihvatiti ruska prava u Mandžuriji i japanska prava na Korejskom poluotoku. Obrazloženje je bilo da ako Japan dugoročno želi zaštititi svoj nacionalni suverenitet od ruskog pritiska, Korejski poluotok mora biti izvan bilo kakvog ruskog utjecaja, tampon zona između Rusije i Japana. Ovaj je prijedlog službeno prosljeđen ruskoj vladi 12. kolovoza. Nakon toga, usprkos opetovanim zahtjevima za odgovorom, ruska vlada šutjela je gotovo dva mjeseca, da bi konačno odgovorila Japanu 3. listopada. Odgovor je bio daleko drugačiji od prijedloga i razočaravajući za japansku vladu. Rusija je dala protuprijedlog u kojem se ne spominje Mandžurija, ali je nametnula potpunu zabranu vojne upotrebe Korejskog poluotoka, uspostavivši neutralnu zonu na poluotoku iznad trideset devet stupnjeva sjeverne zemljopisne širine i zabranjujući utvrde duž njegove obale.⁹⁹

Za japansku je vladu ovaj novi ruski položaj bio prilično neugodan i nepouzdan. Međutim, 21. prosinca ponovno je ponudila kompromis, uklonivši zabranu vojne uporabe Korejskog poluotoka, ali uspostavivši neutralnu zonu. Ruski odgovor, koji je dostavljen japanskoj vladi 6. siječnja 1904., opet je bio gotovo isti kao početna ponuda, uz manje izmjene. Opet, što je posebno razočaralo Japan, Rusi nisu spomenuli Mandžuriju. U ovoj su točki japanski čelnici došli do zaključka da ruska vlada nema namjeru riješiti spor oko pitanja Mandžurije i Korejskog poluotoka. 12. poziciji da blisko koordinira s glavnim stožerom vojske i vladom, da pojača Treću armiju protiv Port Arthura. Čelnici u Tokiju su se odmah sastali i izdali naredbe za pružanje potrebne podrške za kopnenu kampanju protiv Port Arthura.¹⁰⁰

Carska vojska je zadužila Treću armiju generala Maresukea Nogija da izolira, napadne i zauzme dobro zaštićenu tvrđavu Port Arthur. Nogijeva vojska započela je svoju kampanju 26. lipnja 1904., koristeći jednostavnu taktiku pješачkog napada protiv utvrđene obrambene linije koju su Rusi izgradili u okolnim planinama i brdima. Nažalost, general Nogi neprestano je

⁹⁸ Isto, 2005., str. 11.

⁹⁹ Isto, 2005., str. 15.

¹⁰⁰ Isto, 2005., str. 18.

ponavljao ovu brutalnu taktiku, čineći svoje pješake lakim metama za ruske branitelje, čiji su pažljivo pripremljeni položaji dopuštali kontinuiranu unakrsnu vatru. Zbog nefleksibilnosti generala Nogija i njegovih stožernih časnika, te njihovog pretjeranog povjerenja u borbeni duh japanskih vojnika, Treća je armija pretrpjela golem gubitak mladih vojnika. Bez obzira na to, Treća armija je na kraju osvojila ključno brdo s pogledom na luku Port Arthur s kojeg je japansko teško topništvo moglo bombardirati ruske brodove i objekte baze. Granatiranje je počelo 7. kolovoza, nanijevši znatnu štetu objektima, osoblju i brodovima. Do tog je vremena cijeli poluotok Liaotung bio zauzet od strane Druge armije, potpuno izolirajući Port Arthur. Sada se pojavila nova briga u japanskom Glavnom stožeru - mogućnost pokušaja bijega ruske mornaričke eskadre u Port Arthuru. Japanski ratni planeri nisu htjeli da se eskadra pridruži ostatku Pacifičke flote u Vladivostoku.¹⁰¹

Dok je Kombinirana flota pokušavala blokirati Port Arthur, a Druga i Treća armija su se postupno izolirale i počele napadati luku, zapovjednik ruske mornaričke eskadre postajao je sve zabrinutiji. Osim stalnih pokušaja da izmami i zahvati rusku eskadru, Japanska flota ga je tri puta pokušala zatvoriti u Port Arthuru — 24. veljače, 27. ožujka i 3. svibnja — potapanjem brodova na ulazu u luku. Ovi pokušaji nisu bili u potpunosti uspješni i Admiral Togo je pretrpio neke vitalne gubitke u procesu, ali su operacije nametnule emocionalnu iscrpljenost ruskih mornara. U međuvremenu, Treća armija se iskrcala na poluotok Liaotung, 6. lipnja, a Druga armija je izolirala poluotok. 23. lipnja admiral Togo je dobio priliku koju je dugo čekao; ruska eskadra pokušala je pobjeći iz luke. Međutim, nakon kratkog kontakta između dviju snaga, Rusi su brzo promijenili kurs i krenuli natrag u luku. Togo nije bio u mogućnosti angažirati tradicionalnu flotu; iznenadni povratak Rusa bio je daleko drugačiji od njegovih očekivanja i prilično razočaravajući. Kada je Treća armija zauzela uzvisine i 7. kolovoza počelo granatiranje, Glavni stožer ruske mornarice naredio je eskadrili da napusti Port Arthur i pridruži se snagama u Vladivostoku, a isplovio je 10. kolovoza. Kad je admiral Togo primio izvješće o ruskom naletu, brzo je reagirao, vjerujući da je to najbolja, ali možda i posljednja prilika za uništenje neprijateljske flote. Sa svojom Prvom i Trećom flotom Togo se gorljivo borio protiv neprijateljske flote od šest bojnih brodova i četiri krstarice.¹⁰²

Prvi angažman odigrao se u ranim poslijepodnevnim satima. Togo je vidio dva cilja: jedan je bio uništiti neprijateljsku flotu, a drugi je bio, ako prvi ne bude uspješan, spriječiti neprijateljjev povratak u Port Arthur, kao što je bilo dopušteno da se dogodi 23. lipnja. Odlučan

¹⁰¹ Isto, 2005., str. 19.-20.

¹⁰² Isto, 2005., str. 21. – 22.

da ne ponovi to iskustvo, sada je upotrijebio sva sredstva da spriječi rusko povlačenje u Port Arthur . Rezultat je bio da je Togo pokušao ostvariti oba cilja i tako je loše manevrirao svojom flotom. Ovaj put ruska eskadra usredotočila je sve svoje napore na bijeg; Admiral Togo, previše usredotočen na presjecanje odstupnice, ponovno je nadmudren i gotovo je dopustio neprijateljskoj floti da pobjegne. Osim toga, njegova je flota napadala neprijatelja na tako velikoj udaljenosti da su mu topovi bili neučinkoviti. Togo je naredio svojoj floti da prestane pucati i počeo smanjivati udaljenost. Dva sata kasnije započeo je drugi sukob na udaljenosti od oko sedam tisuća metara. Drugi angažman trajao je oko tri sata. Jedna ili možda dvije granate s japanskih ratnih brodova pogodile su most i oklopni toranj ruskog admiralskog broda Tsesarevich, ubivši zapovjednika eskadre, kontraadmirala V. K. Vitgefta, i teško ranivši zapovjednika broda. Pogodak, uništavajući rusku zapovjednu strukturu, izazvao je pomutnju unutar ruske eskadrile, koja se sada razbježala. Sljedeći torpedni napad japanskih razarača i torpednih čamaca na preživjele ruske ratne brodove bio je loše izveden i nije imao uspjeha. Ostaci eskadrile su pobjegli—iako nikada nisu stigli do Vladivostoka niti su se tamo pridružili snagama. Time je glavna ruska pomorska sila na Dalekom istoku, eskadra Port Arthur, bila potpuno onesposobljena.¹⁰³

Isto tako se 2.siječnja 1905. godine, nakon osmomjesečne opsade, Lüshun predao. Istovremeno se, nakon poraza na rijeci Yalu, ruska I. mandžurska armija se povukla prema Mukdenu (Shenyang) koji se nalazio pokraj Sha-koa i Liaoyanga. Koristeći se brojčanom nadmoći kako bi prešao u ofenzivu u siječnju i veljači 1905. godine, Kuropatkinov to nije uspio. Iako je japanska vojska bila brojčano slabija naspram ruske, ipak je bila bolje opremljena i vođena te je 10. ožujka 1905. godine pobijedila rusku vojsku kraj Mukdena. 27. i 28. svibnja 1905 godine na moru u bitki kraj Tsushime ruska flota pretrpjela je težak poraz. Nakon neuspjeha, kako na kopnu tako i na moru, ali i zbog unutrašnjih revolucionarnih prilika, zaključen je mir u Portsmouthu u SAD-u 5. rujna 1905. godine između Rusije i Japanu. Na temelju mira Rusija je prepustila Japanu južni dio Sahalina i Lüshuna , prepustivši mu juž. dio Sahalina, a Južna Mandžurija i Koreja ušle su japansko interesno područje.¹⁰⁴

Japanska strategija u ovom trenutku rata bila je na visokoj razini: ako bi Japan krivo izračunao, rezultat bi bio poražavajući. Japansko je vodstvo prije rata izradilo jedinstven ratni plan. Vjerovalo se da je to jedini mogući način djelovanja, jer se činilo da slaba i novonastala japanska nacionalna moć nije dopuštala nikakve alternative. Kao što smo vidjeli, Japan je

¹⁰³ Isto, 2005., str. 22.

¹⁰⁴ Isto, 2005., str 22.-23.

namjeravao u potpunosti iskoristiti sporu reakciju ruskog diva u seriji brzih napada, pokazujući svijetu japansku nadmoć. Prije nego što bi div mogao izvesti potpuni protunapad, Japan bi zatražio posredovanje neutralne strane, Sjedinjenih Država, i tako dobio povoljnu nagodbu. Vjerovalo se da je početna, lokalna japanska vojna nadmoć nad Rusijom ključna za izgradnju svjetske vjerodostojnosti, za koju se očekivalo da će, zauzvrat, omogućiti inozemne zajmove za pokrivanje ratnih troškova i, u isto vrijeme, uvjeriti američku vladu i narod da posreduju. No, ako bi Japan propustio bilo koji od ovih koraka, nacija bi izgubila rat i bila uništena. Shvaćajući rizik koji ovaj plan nosi sa sobom, Japan je uz velike poteškoće uspio integrirati svoje nacionalne ratne napore, kako diplomatske tako i vojne strategije, u jedan cilj, povoljno pomirenje „šezdeset-četrdeset“. Japanski čelnici nisu mislili da bi zemlja mogla izvojevati punu pobjedu nad Rusijom, samo postići povoljan završetak rata.¹⁰⁵

9.3. ANEKSIJA KOREJE (1910.)

Na prvi pogled, proces koji je doveo do japanske aneksije Koreje 1910. bio je relativno jednostavan. Godine 1876. Japan je Koreji nametnuo „nejednak ugovor“, koji je nalikovao sporazumima koje je Japan bio prisiljen potpisati sa Zapadnim silama dvadesetak godina ranije. Ovo „otvaranje“ Koreje označilo je početak dvojakog procesa: s jedne strane bilo je sve veće uplitanje Japana sa susjednim poluotokom, a s druge strane bilo je jačanje moći drugih zemalja, što će Korejci iskoristiti za protutežu Japanu. Prva od tih zemalja bila je Kina, koju je Japan porazio u Kinesko-japanskom ratu 1894.–1895. Druga je bila Rusija, koju je Japan porazio deset godina kasnije u Rusko-japanskom ratu 1904.–1905. Upravo je nakon tog drugog sukoba Koreja postala japanski protektorat 1905., prije nego što je pripojena 1910. godine.¹⁰⁶

Ako se usredotočimo samo na glavne događaje, možemo vidjeti jasan kronološki okvir:

1876.: Otvaranje Koreje i počeci suvremenog japanskog angažmana na poluotoku

1894.–1895.: Kinesko-japanski rat i utjecaj Kine u Koreji je okončan

1904. – 1905. : Rusko-japanski rat i utjecaj Rusije je okončan

1905.: Koreja postaje protektorat Japana

1910.: Koreja je pripojena Japanu i de facto postaje japanska kolonija

¹⁰⁵ Isto, 2005., str. 28.

¹⁰⁶ L. Babicz, „*Race, Civilization, and National Security: The Meiji Intellectual Origins of the Annexation of Korea*“, 2010., str. 319.

Međutim, dvojbeno je da je put do aneksije bio tako jednostavan. Godine 1876. vrlo je malo Japanaca moglo zamisliti da će jednog dana njihova zemlja zadobiti Koreju. Međutim, korejsko kolektivno sjećanje na te godine prikazuje neizbježno napredovanje nezaustavljive japanske volje, koja je vodila ravno od Meiji restauracije 1868. do aneksije 1910. godine.¹⁰⁷

Tri glavna pogleda na Koreju proizlaze iz ogromne količine spisa o korejskom pitanju (Cho ōsen mondai) objavljenih tijekom razdoblja Meiji (1868.–1912.). Prvi, strateški pogled, vidio je Koreju u kontekstu nacionalne sigurnosti. Drugi, civilizacijski pogled, suprotstavio je zaostalu Koreju civiliziranom Japanu. Treći, rasni pogled, smatrao je Korejce rasnom braćom Japanaca. Ta su stajališta bila međusobno povezana i hranila se, iako nisu pretočena u dosljedne pravce djelovanja. Ipak, ispitivanje ovih pogleda baca svjetlo na neke od primarnih čimbenika koji su doveli do aneksije.¹⁰⁸

U ovome radu pojasnit će se prva dva pogleda na Koreju, a prvi pogled koji autor navodi je strateški pogled. Ideja da je Korejski poluotok vitalan za sigurnost Japana pojavila se krajem osamnaestog stoljeća. Na početku razdoblja Meiji, a osobito nakon otvaranja Koreje 1876., Koreja je često definirana kao prva linija obrane Japana protiv Rusije. Ovo je gledište postalo standardno do kraja desetljeća. Na primjer, u kolovozu 1880. Cho ōya Shinbun napravio je usporedbu između otvaranja Japana od strane Zapada i otvaranja Koreje od strane Japana. Ova dva događaja možda su naizgled slična, ali zapravo su bila potpuno različita. Japan je privukao interes zapadnih zemalja iz ekonomskih razloga, dok je interes Japana za Koreju bio strateški. Osiguravajući neovisnost Koreje, Japan je zapravo gradio vlastiti Veliki zid protiv Rusije i Kine.¹⁰⁹

Događaji iz 1882. i 1884. učvrstili su i proširili ovaj strateški pogled. Vladini krugovi počeli su se bojati da će Koreja jednog dana pasti pod kinesku ili rusku kontrolu i pretvoriti se u mač, koji će izravno zaprijetiti srcu Japana. Kako bi izbjegao takvu situaciju, Japan je nastojao pronaći diplomatsko rješenje za “korejski problem” i pretvoriti Koreju u neutralnu graničnu zemlju, poput Belgije ili Švicarske u Europi.¹¹⁰

Ovaj pristup korejskom pitanju dosegao je vrhunac 1890. s Memorandumom o vanjskoj politici (Gaiko ō seiryakuron) premijera Yamagata Aritoma. obraćajući se novom parlamentu,

¹⁰⁷ Isto, 2010., str. 319.

¹⁰⁸ Isto, 2010., str. 319.

¹⁰⁹ Isto, 2010., str. 320.

¹¹⁰ Isto, 2010., str. 321.

Yamagata je definirao dvije crte obrane koje svaka zemlja mora osigurati: crtu suvereniteta (shukensen), koju čini suvereni teritorij te zemlje, i crtu interesa (riekisen), odnosno područje s kojeg strane trupe mogli ugroziti gornju liniju suvereniteta. Predloživši ove teorijske premise, Yamagata je tada izjavio da je u slučaju Japana Koreja činila središte njegova interesa. Stoga je predložio stavljanje susjedne zemlje pod međunarodnu zaštitu kako bi ostala neutralna. Yamagata je tako dao službeni i teorijski legitimitet idejama koje su kružile već neko vrijeme.¹¹¹

Neutralnost Koreje trebali bi zajednički jamčiti Japan i Kina, predložio je Yamagata, dodajući da bi takav kinesko-japanski sporazum sam po sebi bio stavljen pod međunarodno pokroviteljstvo. Japan i Kina bi tako postali „zajednički zaštitnici“ (kyo do hogoshu) Koreje i time uspostavili „ravnotežu snaga“ (kinsei). Takva neutralna i neovisna Koreja bila bi slična Švicarskoj, Belgiji, Srbiji ili Luksemburgu i bila bi najbolji jamac mira i stabilnosti.¹¹²

Drugi pogled koji autor navodi je civilizacijski pogled. Aneksija Koreje 1910. godine nije proizašla samo iz strateških razloga. U Meiji Japanu razvio se i civilizacijski pogled na susjednu zemlju. Ta je koncepcija suprotstavila barbarsku i zaostalu Koreju civiliziranom i naprednom Japanu. Koreja je još bila barbarska (yaban), dok je Japan već bio civiliziran (kaika). Ovo gledište može se pratiti unazad do vremena prije otvaranja Koreje 1876. Barbarstvo susjedne zemlje tada je bilo virtualno i aksiomatično i nije se temeljilo na nikakvom konkretnom znanju o današnjoj Koreji. Osim nekolicine trgovaca iz Tsushime i male delegacije zatvorene u Japanskoj kući (Waegwan, Wakan) u Pusanu, u to vrijeme nije bilo kontakta između Japanaca i Korejaca. Trgovina u Tsushimi bila je u stalnom padu od posljednje četvrtine osamnaestog stoljeća, nijedna korejska službena delegacija nije posjetila Japan od 1811., a ta posljednja delegacija nije otišla dalje od Tsushime.¹¹³

Unatoč tom nedostatku konkretnih spoznaja, Koreja je gotovo jednoglasno opisana kao barbarska zemlja. Poput strateškog pogleda na Koreju, civilizacijski pogled korišten je u suprotne svrhe. To bi moglo poslužiti kao opravdanje za intervenciju u Koreji i kao opravdanje za pozive da se ne intervenira u Koreji. U prvom slučaju, tvrdilo se da bi energična politika prema susjednoj zemlji pomogla da Japan postane ravnopravan zapadnim silama. Koreja je bila prilika koju Japan nije mogao previdjeti. U drugom slučaju, argument je bio da se Japanci ne bi trebali žrtvovati za barbarski narod. Koreja nije mogla biti partner Japana; Carska zastava ne smije se podizati pred ljudskim bićima koja nalikuju životinjama. Provođenje takve politike

¹¹¹ Isto, 2010., str. 321.

¹¹² Isto, 2010., str. 321.

¹¹³ Isto, 2010., str. 322.

bilo bi nacionalno poniženje. Japan također još nije dosegao najviši stupanj civilizacije, pa bi druženje s barbarima kao što su Korejci moglo dovesti do toga da zapadne zemlje ne prave razliku između Japanaca i Korejaca.¹¹⁴

Koreja je bila primitivna i zaostala zemlja, lišena resursa. Japan nije mogao očekivati nikakvu dobit od razmjene s poluotokom. Takvu je, otprilike, sliku prenosilo ovo izvješće. Zaostali aspekt Koreje razotkriven je iz nekoliko kutova. Uvjeti života bili su analogni onima na Okinawi ili najudaljenijim dijelovima Japana.

Civilizacijski pogled na Koreju bit će pretočen u stvarnost na dva različita načina, koji su suprotni, ali u osnovi povezani: 1. želja da se Koreja civilizira - kako bi se Koreja vodila putem koji je Japan već uspješno slijedio; 2. volja da se prekine veza s Korejom, da se susjedna zemlja prepusti njoj sudbini i da se s njom postupa na zapadnjački način.¹¹⁵

¹¹⁴ Isto, 2010., str. 322.

¹¹⁵ Isto, 2010., str. 323. – 324.

10. ZAKLJUČAK

Nakon pada Tokugawa šogunata i nestanka šogunata u potpunosti, dolazi do Meiji razdoblja koje je donijelo mnoge promjene u Japanskom Carstvu. Dolaskom Meijija na vlast došlo je i do promjene careve vlasti, koji do tada nije imao gotovo nikakve ovlasti. Meiji je uveo mnoge reforme koje su utjecale na politiku, gospodarstvo, vojsku, obrazovanje i društvo. Od političkih promjena najvažnija je ta da je Japan prva nezapadna zemlja koja je usvojila moderni ustav. Što se tiče gospodarstva, ono je doživjelo najveće promjene, od uvođenja Zemljišne reforme, uvoza svile i čaja pa sve do razvoja infrastrukture, željeznica, brodova i telekomunikacije. Naročito je važan vanjski utjecaj drugih zemalja, kao što su Velika Britanija i SAD, koji su pokazali Japanu ključne projekte koji su doprinijeli razvitku gospodarstva i tako stvorili moćno carstvo. No, vanjski utjecaji doveli su do promjena i u obrazovanju jer je izloženost Zapadu promijenila razmišljanja i prioritete mnogih Meiji reformatora. Isto tako, Meiji obnova i spomenute promjene dovele su do važnog ekspanzionizma Japana koji je kinesko-japanskim i rusko-japanskim ratom te aneksijom Koreje uspio proširiti svoje granice.

Ovim radom možemo vidjeti koliko se Japansko Carstvo uspjelo promijeniti nakon dolaska Meijija na vlast, ali isto tako i otvaranjem granica drugim zemljama za vrijeme šogunata jer je time Japan dobio priliku razviti se i modernizirati te proširiti svoje granice. Te promjene, pomoću unutarnjih, ali i vanjskih utjecaja, stvorile su moderan Japan.

11. LITERATURA

Knjige:

1. Aoki, Eiichi, Mitsuhide Imashiro, Shinishi Kato, and Yasuo Wakuda. 2000. *A History of Japanese Railways*. Tokyo: East Japan Railway Culture Foundation.
2. Beasley, W. G., 1972. *The Meiji Restoration*, Stanford: Stanford University Press.
3. Chang, R. 1970. *Historians and Meiji Statesmen*. Florida: University of Florida Press.
4. Copeland, Dale C., 2015. *Economic Interdependence and War*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
5. Crawcour, E. S. 1997. "Industrialization and Technological Change, 1885–1920." *The Economic Emergence of Modern Japan*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Deal, W. E., 2006. *Handbook to Life in Medieval and Early Modern Japan*. New York: Facts On File.
7. Duus, P. 1976. *The Rise of Modern Japan*. Houghton Mifflin School, Boston.
8. Goldstein, Ivo, 2008. *Doba apsolutizma (17. stoljeće)*. Zagreb: Jutarnji list
9. Gordon, A. 2013. *A Modern History of Japan*. Oxford: Oxford University Press.
10. Hall, J.W. 2008. *The Cambridge History of Japan*. Cambridge University Press.
11. Hoshi, Takeo and Anil Kashyap. 2001. *Corporate Financing and Governance in Japan*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
12. Jansen, M. B., 2000. *The Making of modern Japan*. Cambridge: Cambridge University Press.
13. Jones, H. 1980. *Live Machines: Hired Foreigners and Meiji Japan*. University of British Columbia Press.
14. Khan, Y. 1998. *Inoue Kowashi and the Dual Images of the Emperor of Japan*. Pacific Affairs, 215-230.
15. Kimer, Karlo, 2015. *Japan – Sengoku period*. Filozofski fakultet Osijek, Osijek.
16. Koichi, M., 1979. *The Emperor of Japan: A historical study in the Religious Symbolism*. Japanese Journal of Religious.
17. Latourette, K. 1957. *History of Japan*. The MacMillan Company.
18. Lockwood, W. 1954. *The Economic Development of Japan: Growth and Structural Change, 1868–1938*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
19. Mehl, M. 1988. *History and the State in Nineteenth-Century Japan*. St. Martin's Press.
20. Momose, T. 1990. *Shōwa-sen zenki no Nihon seido to jittai (Japan in the Showa Prewar Period: Institutions and Realities)*. Tokyo: Yoshikawa Kōbunkan.

21. Morck, Randall and Masao Nakamura, 2005. *A Frog in the Well Knows Nothing of the Ocean – A History of Corporate Ownership in Japan*. Chicago, Illinois: University of Chicago Press.
22. Morck, Randall and Masao Nakamura, 2007. *Business Groups and the Big Push: Meiji Japan's Mass Privatization and Subsequent Growth*. Cambridge, Massachusetts: National Bureau of Economic Research.
23. Paine, S. C. M., 2003. *The Sino-Japanese War of 1894–1895: Perceptions, Power, and Primacy*. Cambridge: Cambridge University Press.
24. Pasarić, Božidar, 2010. *Kratka povijest Japana*. Naklada Jesenski i Turk, Zagreb.
25. Rostow, W. 1960. *The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto*. Cambridge: Cambridge University Press.
26. Shinichi, K. 2018. *The Political History of Modern Japan: Foreign Relations and Domestic Politics*. Abingdon.
27. Swale, A. D., 2009. *The Meiji Restoration: Monarchism, Mass Communication and Conservative Revolution*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
28. Totman, Conrad, 2003. *Povijest Japana*. Barbat, Zagreb.
29. Wakabayashi, B. T., 1991. *Imperial Sovereignty in Early Modern Japan*. Journal of Japanese Studies.

Akademski članci i web izvori:

30. Addicott, David A. C. 2017. *The Rise and Fall of the Zaibatsu: Japan's Industrial and Economic Modernization*, Volume 11. Pepperdine University.
31. Babicz, L. 2010. „Race, Civilization, and National Security: The Meiji Intellectual Origins of the Annexation of Korea“. Mitaka: Institute of Asian Cultural Studies, International Christian University
32. Cohen, M., 2014. *The political process of the revolutionary samurai: a comparative consideration of Japan's Meiji Restoration*. *Theor Soc*, 43, New York, 139-168.
33. Greve, Andrew Q. & Levy, Jack S., 2018. *Power Transitions, Status Dissatisfaction, and War: The Sino-Japanese War of 1894–1895*. *Security Studies*, 27:1, 148-178.
34. Japan Statistical Association, 1962. *Nihon Teikoku Tokei Nenkan (Statistical Yearbook of the Japanese Empire)*, Volumes 1–33. Tokyo: Tokyo Ripurinto Shuppansha.
35. Ohno, K. 2018. *Meiji Japan: progressive learning of Western technology*. National Graduate Institute for Policy Studies (GRIPS), Tokyo.